

ARGIA

Urtarrillak 9 - XLVI garren urtea 959 zenbakia 90 peztà

«TREN DE LES NACIONS»: NA-
ZIOEN EUROPARA

TOKI EDER IKASTOLA: BORROKA BATEN
HILDOTIK

BERTSOLARI TXAPELKETAREN ONDOREN-
GO BALANTZEA

- BELTZA
- J.M. ODRIÓZOLA

LIKINIANO ETA
ELBIRA ZIPITRI
bi eriotz
mingarri

**138
BULEGO**

**500.000
BEZERO**

**75.000
MILIOI**

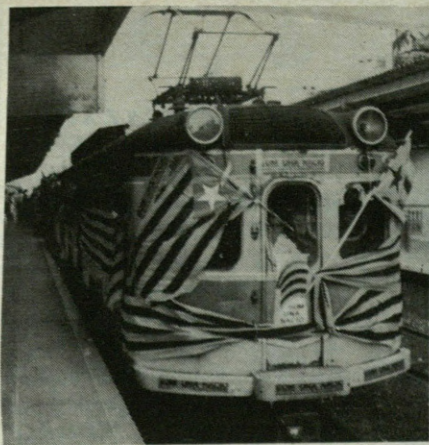
**AURREZKIA, BAKARRIK
21urtetan**

Eskerrikasko!

**CAJA LABORAL POPULAR
LAN KIDE AURREZKIA**

Euskadiko Kutxa

Ez dugu oso maiz jasotzen **Catalunyako herrialdeetako berririk**. Noizean behin bai ordea. Orain goan, hara jo dugu eta "**Crida**" erakundeko lau partaiderekin mintzatu gara, egindako kontuetaz eta bu-ruan irakiten dituzten asmo berrietaz. Biziki interesgarria iruditu zaizkigu hango esperientziak geure etxerako ere, eta hor dituzue haiek esandakoak.

Arabian ikastola gutxi daude baina azken garaian hango bat beste edozein baino famatuagoa egin da: **Toki Eder ikastola**. Bertako gurasoek egindakoi itxialdiak rekord guztiak apurtu ditu, baina nahiz eta oso aipatua izan iadanik **sakoneko arrazoiak sakonetik eza-gutzea** pena merezi duelakoan gaude. *Kantxa libre* beraz eddiko erreportaietan.

ARGIA

Jabea: Zeruko Argia kooperatiba.
Zuzendari kazetaria: Koldo San Julian.

Erredakzioa: Josu Landa, Joxemi Zumalabe, Pello Zubiria, Iñaki Uribe, Xalbardin, Jon, Xabier Etxaniz, Joseba Alvarez.

Idazleak: Enrike Amonarriz, Mikel Antza, K. Argiñano, «Astema», Joxe Azurmendi, B. Bakai-koa, «Beltza», R. Castellano, Carlos Donoso, Mikel Hernandez

2. Aste Giroa
4. "**Tren de las Naciones**": Na-zioen Europa.
8. **Ekonomia: DESBALUAKETA. M. Lagarto.**
11. **Jexux Ijurko Juan San Martini** erantzunez.
12. **Herriko Plaza.**
14. **Sikulusaltsa: Estatu Batuak,** edo Kokaren gizartea.
17. **Toki Eder Ikastola: borroka** baten historia.
20. **Bertsolari txapelketaren ondo-rengo balantza. XALBARDIN.**
24. **Elbira Zipitriaren oroimenez.**
25. **Likiniano gogoan. BELTZA.**
26. **Luma zorrozituz: J.M. ODRIEZOLA.**
28. **Literatura:**
 28. **William Faulkner.**
 30. **Iñaki Lasarekin hizketan. X. ETXANIZ.**
32. **Zinema.**
34. **Artea.**
36. **Antzerkia.**
38. **Jo... Adarra.**
39. **Bertsoak.**
40. **Azkenekoa.**

Abaitua, Felix Ibargutxi, Rufino Iraola, Julen Kalzada, Pello Lizaralde, «Mendiaga», «Murumendi», Eneko Olasagasti, Xabier Portugal, Koldo San Julian, Joseba Sarrionandia, «Trikuharri», «Txillardeggi», Jon Urrujolegi, «Xinaberri».

Marraskilariak: Antton Olariaga, Joxemi, Julio; Zut.

Argazkilariak: Luis Otaegi, Arturo, Txema Ormazabal.

Administrazioa: Iñaki Ugarteburu, Pepi Zabaleta, Joxe Mari Ostolaza.

Bertsolari Txapelketa Nagusia ikutzeko era desberdinak egon daitezke: aipamen sasoiak pasa zen aspaldi eta oraingoan **azterketa sakonago bat** egiten saiatu da Xalbardin adiskidea. Turroiaren betekak eta gaupasen ondoko ajeak utzi dioten heinean bederen.

Kultur sailean, beti bezala, gai ugari bezain interesgarriak aurkitzekko **parada lasaia: Faulkner, Iñaki Lasa** idazle gaztearekin elkarriketa, Bi filmeri buruzkko aipamenak, **Mallukikoa-k** arteaz idatzitako artikulua eta **Intxixu** antzerki taldeak antzestutako azken obraren kritika.

ARGIAREN HARPIDE-TZA EDO ABONAMEN-DUA 1983an

3.000 pezetakoa izango da Hego Euskal Herri eta Estatu Espainolera-ko.

Ipar Euskal Herriko eta beste atze-rietakoenzat, 4.200.

Eta airez hartzen dutenentzat 6.480.

Prezioen igoeraz-eta ihardutea alferrikakoa izango, denok jakinaren gainean gaudelako. Ez bedi ahaztu, hala ere, joan den urtean ARGIAk ez zuela bere harpidetza garestitu. Garestia al da? Egitea kostatzen dena kobratzekotan 3.000 baino dextente gehiago kobratu beharko litzateke, dakizuen bezala.

Zuen harrera ona merezitzen jarraitzeko ahaleginak egingo ditugu.

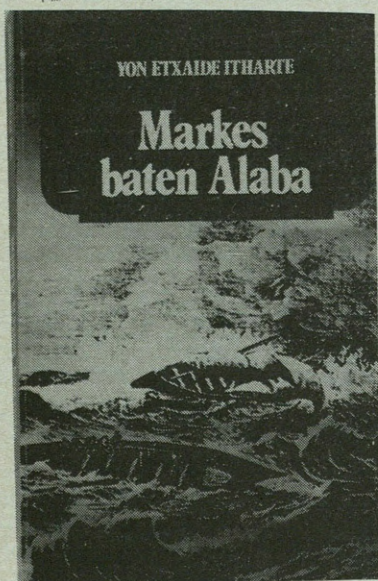
ARGIA

D.L.: 80-1963

Helbidea: ARGIA, Virgen del Carmen, z/g. Ramonenea etxea, behea. DONOSTIA-12.

Telefonoa: (943) 28 33 99

GRAFICAS SEMI - Plz. Lasala, 3 - S. S.

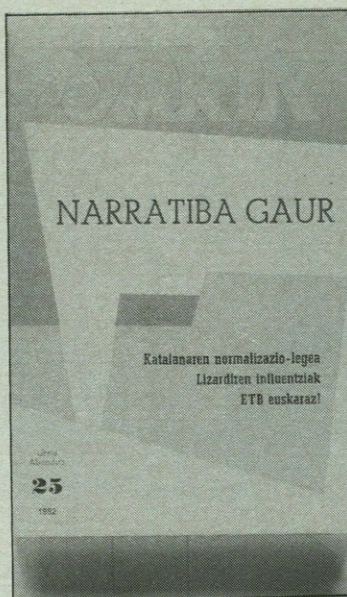

YON ETXAIDE IT-HARTE. MARKES BATEN ALABA. Antzerti bilduma 2. Hirugarren iraztaldi hobetua. Gipuzkoako aurrezki kutxa probintziala. 750 pta. 174 orri.

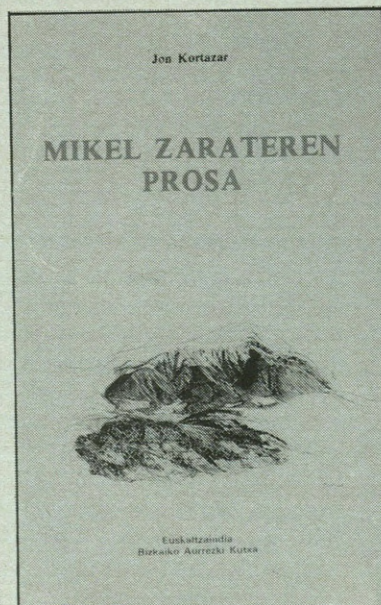
Berriro ere Jon Etxaideren antzerkia kalean. Hau ez da berria, 3. argitarapea baina hobetua. Zaharra oraindik ere salgai dago, baina berak esan bezala landare zaharrari lur eta aldaska gazteari ongi etorri. Hiru ekitaldi. Gaia Mutrikun eta arrantzale inguruan batez ere. GAKP ak euskal antzerkien argitaratzeari ekingo diola uste dugu, baina horrelako salneurrian egiten badu, usteak ustel joko dio, eta ez dugu ezer Etxaideren aurka, baina 750 pta. diru asko da. Betiko idaztanka arin eta atseginean.

JAKIN. NARRATIBA GAUR. Jakin 25. Urria-Abendua 82. pta. 160 orri.

Gogozko gaia eskuratu digute Torrealdairen lagunak oraingo honetan. Narratibaren urtea izan omen da euskaldunentzat 82. a, eta bukaeran narratiba azterketa batzu ezinobe. Bertan euskal giroan hain eza-

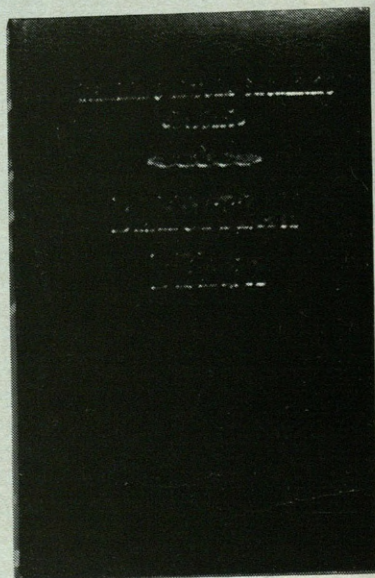

gunak ditugun Atxaga, Kortazar, Hernandez Abaitua eta irabazle ospetsuak den Lertxundiren azterketa saioak dauzkagu, eta espainol giroan goraiatua den Lasagabaster jaunak ere bere laguntza eskaini die. Joera berriak, ipuina sugestio bidetik, nobela beltza eta polizi nobela klasikoa, literatur fantastikoa, gaurko narratiba eta euskal literatura, euskal narratibaren arazoak, Atxagaren ipuin bat eta beste hainbatetan bezala betiko sailak.

JON KORTAZAR. MIKEL ZARATEREN PROSA. Euskaltzaindia eta Bizkaiko aurrezki kutxa. 300 pta. 149 orri.

Gutxi dira euskal alorrean idazle batek egindako lanari egiten zaizkion kritika liburu sakonak. Lizardi, Orix eta besteren bati egin zaizkio, baina urri egin dira halere. Honako hau literatur kritiko batek egina da, profesionale bat alegia. Liburuak bi zati edo nahiago baduzue bi libururen kritikak dakartza: «Haurgintza minetan» eta «Ipuin antzeko alegi mingotsak». Kortazarrek Mikelen iturriak, teknikak, jokaera estilistikoak, egitura, ekuspegia, gaiak, sinbolizazioa, estiloa, e.a. aztertzen ditu. Euskal kritika edo azterketa murriztean ukaezinezko urrats bat.

FERNANDO ARTOLA SAGARIZAZU (BORDARI) BAKOITZAK BEREIA berea II. Sendoa. 3.200 pta. 425 orri.

Nonbait Sendoak herriaren sustraiei ekin die, eta Bordariren lanak ere hemen. Inork Txomin Artolaren «Olaxta»ko kantak entzun baditu, den denak bere aitarenak direla esan-

go diogu, eta beste asko eta askoren artean liburu honetan bilduak. Horrekin zera esan nahi genuke, Bordarirentzat arrantzale-tasunak eta Hondarribia herriak esan nahi duena bertan dela. 200 bat olerki edo gehiago badira bertan. Bertso motzak, errimaz emanak, neurtuak, baita sendikortasun handiz adieraziak, landuak oso eta xamurrak. Bordarik beste liburu bat ere badu, lehenengo, hurrengo batean honaratzesaiatuko gara.

ALDJEZAIRIA ASKATUTA. ALTXORRA ETA ALTXIMIA. TXOMIN PEILLEN. Hordago. 400 pta. 100 eta 95 orri.

Ezagutzen genuen Peillen elaberrigilea, baina ipuingilea ezagutu ondoren berari buruz genuen eritzi ona hareagotu besterik ez zaigu egin. Bi liburu dira, bi bilduma, guk aipamen bakarra egingo dugun arren, arrazoia biak ipuin motzez osatutako bildumak direla da. Aldjezairiarri buruzkoak zaharragoak dira, 1960. urtetakoak, eta

basamortu giroan kokatuak, besteak ez dira hain zaharrak, urte batzu besterik ez dute. Harridura da Peillennen ipuinei hainbesteko indarra damakien bat, horia bat batean eta maisuki askatzen du beti. Bizpahiru irakurri ditugu, eta bai pozik geratu, bi-ziak, euskara batuz, Xiberuko euskararen aztarnak nonahi aurkituz.

JESUS ARPAL, BEGOÑA ASUA, PAULI DAVILA. EDUCACION Y SOCIEDAD EN EL PAIS VASCO. Txertoa argitaldaria.

Bolada baten buruan honetako liburuak ikerketa modernoaren lehenengo urrats kontsideratuko dira.

Liburua bera, nahiz eta txikia izan, hiru zatitan bana genezake: Hitzaurrean «apriori teorikoak» daude, bigarren atal batean Ikastola fenomeno eta Deba aldeko Hezkuntzaren plangintza aztertzen dira. Eraskin gisa, testo sorta aberats bat eskaintzen digu liburuak.

Sakona eta atsegina, Pedagogia edota Soziologiaren arloan daudenentzat interesgarri. Behar bada garestiegi (600 pezeta) hain laburra izateko (144 orrialde).

aldizkariak

IHINTZA 2. Usurbilgo «Udarregi» Ikastolako haurrak.

«Katxarro» polit bat bialdu digute Usurbilgo mutiko eta neskatoek. Azala eta barruko zenbait orri ere margoturik dituela gainera.

Polita benetan eta irudimenez bete. Idazlan batzuk, kantikak, denborapasa-koak... eta baita elkarrizketak ere, herriko sendagileari, eta Olaizolari-eta. Ari dela, alegia, azaltzen euskal kazetari belaunaldi berria.

Eta herriko elektrizitate zentrale itiki baten azterketa bat ere badakarte, «Orbeldi» izena duenarena. Zuek bai ekologizaleak!

ihardunaldiak

«BERTSOLARIEN EGUNA» SARA KO IKASTOLAREN ALDE. Urtarrilaren 16an, igandea, eguerdiz emanen da hasera Omordiar eginiko bazkari batez. 50 liberaren truke, eltzekario, ardikia maikol txuriek, gazna, pastisa eta kafea. Beñat Eliza eskusoinujolea izanen da bazkaria alaitzen. Arratsaldeko 4tan Sarako trinketearen bertsolari-txapelketa: Amuriza, Ezponda, Lazkano, Lizaso, Lopategi eta Xanpun.

«TREN DE LES NACIONS»: NAZIOEN EUROPARA

Iragan urteko Urrian, tren bat jarri zuen martxan CRIDA-k Estrasburgora. Orain dela urte ta erdi, «SOM UNA NACIO» lemapean 100.000 pertsonatik gora bildu zituzten Bartzelonan.

Aurten autodeterminazioa eskatuz ekintza berbera antolatzeke asmotan dira. Bai eta ere beste tren bat eratuko dute aurten Catalunyatik.

Europako Nazioen (estadurik gabeko nazioen) informazioa biltzen ari dira, «ALTRES NACIONS» aldizkarian dossier bezala ateratzeko. Horretara etorri dira Euskal Herrira, informazio bila, nahiz eta, bide batez beren eskeintzak egin beraien trenarekin batera besteren bat antola dezagun gure Herritik.

Catalunya eta Euskadiren arteko diferentziak hitzegiten hasi orduko atera zitzaizkigun. Hara bada beraiek ziotena. Geurea nahiko ezaguna dugu.

ARGIA.- Egin ezazue zuen aurkezpen labur bat...

CRIDA.- Nahiz eta guztiok lan berdinean ihardun, sektore desberdinetakoak gara. «Crida» delako mugimenduan bilduta gaude, «Catalunya-ko Hizkuntza», «Kultura eta Nazioaren aldeko Elkartasuna», alegia. Gizarte eta kultur elkarteek osatzen

dute, mila eta hirurehun denetara. Katalanar Herrialde guztietakoak (Ipar Catalunya, Herrialde Valenciarra, Printzipadoa eta Irla Baleareak). Esan daiteke bertan Katalanar Herrialdeetako erakunde inportante gehienak daudela ordezkatuak, Medikuen edo Arkitektoen Kolejioetatik herri txikietako erakundeetara.

A.- Zeintzu dira zuek antolatutako ekintzak?

C.- Inportanteena guretzat duela urte t'erdi Nou Camp-en egindakoa izan zen. Ehun mila pertsona «Som una nació» lemapean, herriak berak antolatutakoa izan zen eta Catalunyak «jaiotza demokratikoa» etaagero izan den agerpenik inportanteztat jo daiteke. Jendetza handien aldetik ere, LOAParen kontrako manifestaldia dago, eta garbi utzi behar da manifestaldi hori ez zutela alderdi politikoek antolatu, «Crida» gure mugimendua baino.

A.- Zein lan mota eramaten dituzue aurrera?

C.- Hori adierazteko esango dizut gutako bakoitza zertara dedikatzen den. Alde batetatik, batek sektorerik gazteenekin egiten du lan, sektoreak bateratu eta nazio-kontzientziaren eremuan sartarazi erakunde nazionalista sozial nahiz politikoetan integratuz. Gutako beste bat gehiago aritzen da sektore alternatiboekin, «Casals de la pau», antimilitaristak, kontzientzi objektoreak, ekologistak, antinuklearrak, etabar. Bestaldetik, Univer-

sitá Catalá d'Estiu delakoan sortzen diren mugimendu berriekin ere ari da lanean. Gutatik beste batek idazkaritza eta koordinakunde teknikoa eramaten du. Eta bukatzeko, bestea publikazioak eta antzekoak ateratzera dedikatzen da, eta era berean nazioarteko batzordeaz arduratzen da ere.

A.- Zuek antolatua da ere «Tren de las naciones» delakoa. Emango al diguzue argibide gehiago horretaz?

C.- Bai, aurtengo —edo iaizko, hobe esanda— urrian antolatu genuen, eta funtsean tren berezi bat muntatzea zen, horren bidez Estrasburgora joan eta hango Europako Parlamentuan dokumentu bat entregatzeko. Debekatua izan zen Gobernuagatik; Roson-ek ez zigun tren muntatzen utzi. Halere, aurrera jo genuen ideiarekin, eta hirurogeitamarren bat delegaziok lortu zuten muga pasatzea, hirurehun eta piko pertsona. Ibilaldia burutu genuen eta baita txostena bertan utzi ere.

A.- Zer jasotzen zen informe horretan?

C.- Alternatiba bat burutu dugu, «Per l'Europa de las naciones» izena jarri dioguna, eta bere asmoa laternatiba internazionalista bat aurkeztea da Europarako, eta ez orain ipini nahi duten alternatiba interestatalista hau. Oso adierazgarria da guretzat informe hori neurri batetan bertan finkatzen direlako gure egungo helburuak.

A.- Zuek laurok ere «CIEMEN» delakoan partaideak zarete. Zertan datza erakunde hori?

C.- Beno, «CIEMEN» hori «Crida» delakoaren partaide bat da, eta siglak deszifratuz gero «Centre International Escarré per a les Minories Etniques i Nationalitats» aterako litzateke. Gure zentru hau nazioartekoa da eta ordezkaritza eta talde desberdinez osatua dago. Bi idazkaritza finko daude Italian. Erakunde honek aurrera eramane nahi du ikerketazko lan serio bat, eta funtzionamendua estatu eta nazioen arteko erlazioetan daude oinarrituta. Gure ustez, Europako nazioek ez dugu behar bezain ondo elkar ezagutzen, autonomi kontutan dauden esperientziak ez ditugu ezagutzen, eta ia inor ez da gauza nazioartean ekintza zabal bat aurrera eramateko. Beraz, erlazio guzti horiek ontzea litzateke gure asmoa.

A.- Aldizkari bat kaleratzen omen duzue. Horretaz hitzegiteak pena meheziko luke agian...

CRIDA: «KATALUNYAKO HIZKUNTZA, KULTURA, eta NAZIOAREN aldeko ELKARTASUNA»

C.- Bai, izan ere urtero mintegi bat antolatzen dugu, monografikoa eta nazio konkretu bati buruz. Orduan, bertan aurkezten diren ponentziekin aldizkari bat osatzen dugu, eta ondorioz urtean behin ateratzen da. Izena «Altres nacions» dauka, eta orain arte hiru zenbaki argitaratu ditugu. Badirudi orain italianeraz kaleratzeko asmoa dutela hangoek, eta gure nahia izango litzateke ahalik eta hizkuntza gehienetan ateratzea.

A.- Catalunya bertara begira, iharduten al zarete batere?

C.- Horixe da gure bigarren ekintza-maila, hain zuzen ere. Katalunya

barnean daramagun lana, batez ere, «Crida» bultzatzea da. Barneko borroka nazional bati begira. Zentru txiki bat da «CIMEN» hau, nahiko jende gutxi ari da lanean. Diru aldetik, bazkideen bidez eta nazioarteko tematikaz kezkatutik dauden zenbait mezonasen aportazioz. Ideologikoki ezker aldeko nazionalismoarekin konektatuta dago, nahiz eta zenbait bazkide nazionalismo burjesaren elementuak izan. Bestela, asunto ekonomikoan Aurrezki Kutxa eta Diputazioaren subentzioak ditugu, eta Generalitat-ek zenbait enkargu eta kontratu ematen dizkigu.

SOM UNA NAZIO

A.- Zein eratako enkarguak dira Generalitat-ek bidalitako horiek?

C.- Esate batera, iaz erakusketa bat muntatu dute, nolabait alderatuz Katalanar Herrialdeak eta Europak estatua daukaten beste nazio batzu. Nolabait frogatzeko ezaugarri ekonomiko eta etnikoen aldetik ez gaudela besteen azpitik. Beno, ba erakusketa hori muntatzeko informazio eta ikerketa guztia guri enkargatu zigun, eta horren truke diru bat eman. Horrek suposatzen duen diruaz gain, guri izugarri aproposa egokitu zaigu, zeren ikerketa horietatik atera bait da «Europa de las naciones» informe horren oinarri teoriko guztia. Aurtengo ere, estilo berdineko gauza sakonago bat muntatu nahi du eta guri emateko asmotan dabilta. Subentzioenarekin gero eta arazo handiagoak daude, baina bestelako tratuekin edo badago nolabaiteko koordinazio ekonomikorako posibilitaterik.

A.- Eta «Crida»ren egoera ekonomikoa nolakoa da?

C.- «Crida» berez desberdina da, eta arlo ekonomikoan aurtan dirua galtzen atera da, baina behintzat urtea pasa du. Kontutan izan hamalau milioitako presupostua daukala, eta aurtan antolatu diren ekintzekin arrisku handia izan dela. Halere, halanola —eta instituzioen laguntzarekin— bukatu egin dugu urtea. Esate

batera, LOAParen kontrako mugimendu osoa «Crida»k muntatu du baina Generalitat-ek eskupeko diruaz horniturik. Bestela, parte handi bat herriaren laguntza zuzenez egin da, laguntzazko bonuen bidez edo.

A.- Eta Generalitat-ek dirua emate-rakoan ez al da susmotan sartzen ideologi kontuak direla eta?

C.- Esate batera, «Tren de las naciones» delako horretarako ere laguntza eman zuen, eta tren horren bidez autodeterminazioa eskatu nahi zen Estrasburgon. Eta halere dirua eman ziguten. Izan ere, Generalitat-eko jende konkretu bat oso fidagarria da kontu horietan, benetako nazionalistak dira. Adibidez, gure artean sektore radikalak eta moderatuak daude. Aurrekoek eramaten dute inizatiba gehiena, eta bigarren dirua jartzen dute. Alde batetik, batzuk erreparotxikia daukate diruz laguntzeko, eta gero geuk ere erreparorik ez jasotzeko.

A.- Eta zuen ustez, zein arrazoin egon daiteke sektore moderatu horiek ideologikoki urruti dauden batzuri dirua emateko?

C.- Hor badago gauza inportante bat, haiek ere katalaneraren normal-kuntzan sinetsi egiten dute, Pujol-etik hasi eta azken hontselariraino. Han ez dago berezketarik hausturaren aldekoak eta reformaren aldekoen artean. Desberdina da. Bestalde, bai guk eta bai haiek garbi ikusten dugu geldirik gelditzen bagara hizkuntza pikutara doala. Badago jenderik uste duena hizkuntza bere horretan utzita aurrera egingo duela, eta orain arte uste zabalduena hori bazen ere oraingoan erresistentzi taldeak sortzen hasi dira. «Crida» bera hasera batetan «intelektualen manifestu» famatu haren aurrean erresistentzi erreakzio bat bezala sortu zen eta azkenean mugimendu popular bat bilakatu da.

A.- Hemengo zenbaitek uste du Catalunya hizkuntza salbatuta dagoela honez gero...

C.- Ezta urrutitik ere. Han guztiok konsziente gara —gubernukoak eta besteok ere— katalaneraren egoera oso larria dela, eta berehala ez bagar mugitzen, bereak egin duela. Akabo. Han umeez ere erderaz egiten dute, eta O.H.O.ko irakasleek espainolez ematen dituzte klaseak Generalitat-ek ez dielako soldata berezirik ematen katalanera ikasteko. Atzerapen handi horretaz jabetuak gaude guztiok. Noski, Euskal Herriko ka-

LOAPAREN KONTRAKO MUGIMENDU GUZTIA CRIDA-K ERATU DU.

suan desberdina da, zeren badirudi Jaurilaritzan dagoen Alderdiak ez duela nahi, edo ez dela konturatzen, eta ez dela horretarako gai.

A.- Eta datorren urterako asmo beririk ba al duzue?

C.- Joan den urtean Estrasburgoko Parlamentaurekin egin genuen proba hori, trenarena, eta badirudi ondorio onak eman dituela, zeren bi talde parlamentariok aintzakotzat hartu dute gure informea aztertzeko asmoz. Eta nolabait posibilitatea agertu da Parlamentu horri azalpen bat egitera behartzeko, hau da esan dezala ea nazio guztiei aukera berdina ematen zaien beren etorkizuna erabakitzeko. Ez dakigu aukera hori itxi egingo den edo zabaldu, baina garbi erakutsi digu badagoela maila internazionalen exigentzia bat erabiltzerik, Espainiak eta Frantziak sinatuta dauzkaten paktuak bete ditzaizen. Bide horretatik segitzea erabaki du «Crida»ko asanbladak eta 83rako beste tren bat antolatzen saiatzea.

A.- Ba al daukazue zehaztasun handiagorik ematerik?

C.- Beno, beste tren bat muntatzea baina Estrasburgora izan beharrean, aurtengoa Bruselasa, Nazio Batuetako egoitzara. Ahalik eta delegazio gehienak bildu, eta iskanbila nabarmen bat biztu. Bi gai eramango lirateke eskaera gisa, bat Nazioen Europari buruzkoa, eta bestea autodeterminazioaren eskaera. Eta horien azpian, kolokan jarri nahi dira Europa estatuen bidez mamitzearen alde ari diren saioak.

A.- Maila hadiagotara jotzea pentsatu al duzue?

C.- Bai, hurrengo pausua, 84an edo 85an, Nazio Batuetako Deskolonizazio Batzordera jotzea litzateke. Bertara jo eta Estatu Espainoleko nazioen deskolonizazioa eskatu. Hau da, beste herrialde kolonizatuetan parte hartu duen bezala, hemen ere parte har dezala. Zeren badirudi bakarrik beltzak dauden tokiak direla kolonizatuak, eta ez dut uste beltzez margotu beharko dugunik sinets dezaten kolonia bat garela.

A.- Pentsatu al duzue beste nazioetara zabaltzea inizatiba hori?

C.- Hain zuzen ere, «Crida»ko asanblada horretan erabakia hartu zen «Nazioen trenaren» inizatiba hori extensiboa izan zedin. Hau da, Catalunyatik bakarrik irten beharrean, beste nazioetatik ere abia daitezela beste hainbat tren. Esate batera, lehen tren honetarako guk apun-

KATALANERAREN EGOERA OSO LARRIA DA EUROPAKKO NAZIO GUZTITARA ZABALDU NAHI DUGU MUGIMENDUA

tatuta geneuzkan zortzirehun bat pertsona hamabina mila pezeta ordainduz. Beraz, horrek esan nahi du guztion artean iskanbila dexente bat izan genezakeela. Corsikan konforme daude eta antolatuko dute; Euskaditik egiterik balego, eta era berean Britainiatik eta Galestik, Suizan Jura-ko errepublikak babestuko luke ekintza eta enbajadore gisa jokatu luke. Suizako diputadu radikal bat ere prest egongo litzateke.

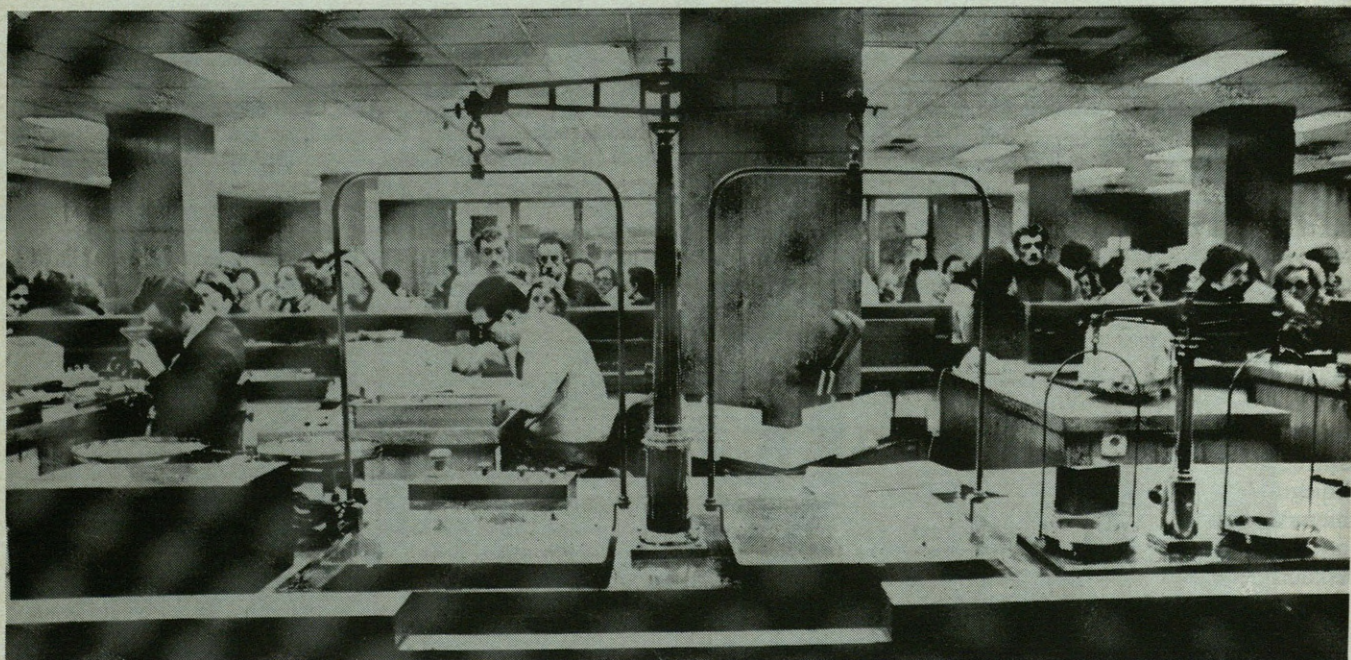
Guzti horren bidez, nazioarteko propaganda kanpaina handi bat muntatuko litzateke arestian aipaturiko puntuon alde.

A.- Britainiatik jaso al duzue erantzunik?

C.- Estrasburgora joan ginenean gurekin bi bretoi etorri ziren, eta txundituta gelditu ziren Parlamentuko presidenteordeak jaso gintuenean, hirurogeitamar delegazio denetara. Egia esan, berak uste zuen delegazio kultural bat ginela, eta oso texto gogor batekin aurkitu zen, erabat puskatzen zuena Europako gaurko eredu, eta gelditu zen ez zekiela zer esan, eta presidenteari pasako ziola esanez atera zen apur bat larrialditik. Hori ikusita, bretoiak oso ilusionaturik atera ziren eta parte hartuko zutela agindu zuten.

DESBALUAZIOA ZERTARAKO?

M.LEGARTO

Boyer Ministro berriak, gobernuan sartu bezain laster denek igurikatzen zuten erabakia hartu du: pesetaren 100eko zortziz desbaluatzea. Ainitzek diote beste batek denbora gutti barne behar lukeela segitu. Munduan gaindi ainitz desbaluazio eginik izan da baina gutti finkatu helburuetara heldu da. Zergatik ote? Desbaluazioak ondorio positiboekin batera ondorio negatibo edo bihurri asko dakartzki. Eta hain zuzen, gaurko ingurumen ekonomikoan ondorio negatibo hauek positiboek laster gaina hartzen die.

ZER DA DESBALUAZIOA?

Desbaluazioa, hitzak berak deraisan bezela, diru arrotz edo urrearri begira, debisa edo diru nazionalari baliorearen guttitzea da.

Hemendik goiti, diru arrotzaren

(demagun \$) erostea gehiago gostako zaizu, Dollarren jabe denari pesetaren erostea merkeago izanen zaiolarik. Desbaluazioak teorian hiru ondorio handi dakartzki:

1. Inportazioak kariatuz bezala guttituko bait dira produzio nazionala substituko zaie eta komertzio balantzea hobetuko da.

2. Esportazioek ordea, prima edo subenzone gisako horri esker sustatuak izanen dira. Bi ondorio komertzial hauek Hazkunde Nazionala akulatu behar lukete.

3. Diru edo debisa ihesketak ezituko dira. Alabainan, desbaluazioa aintzin, inportazioak beren zorrak egin ahala laster ordaindu nahi dituzte, esportazioak aldiz beren hartzeak epeak ezin luzatuz ari direlarik. Bi jokaera hauek gain ginetik espekulatioak dira eta desbaluazioa erabakia eta egina den pundutik espekulazioak ez du gehiago izaterik non ez den beste desbaluazio bat igurikatzen. Epe-fenomeno hau, «leads and lags» deitzen da komunzki eta garrantzi handia dauka debisa edo diru oste ikaragarria artifizialki kanpoan gelditzen baita desbaluazioa egin arte. «Leads and lags» fenomeno honekin batera espekulazio hutsak ere badu zer ikusirik. Aspaldi hontan, kanbistak erabaki honen haiduru bait zeuden espainol gobernu ohiak 2 edo 3 miliar dollar gastatu behar izan ditu pesetaren sustatzeko.

Irrisku handirik hartu gabe, oraindanik erran daiteke pesetaren desbaluazioak izanen duen ondorio bakkarra hau dela: espekulazioak atera arazi debisen beretzea. Bakarra diot, gaurko situazio inflazionista kontutan harturik horrelako desbaluazio batek ez bait dezake ondorio komertzialik sor.

DESBALUAZIO EMANKOR BATEN BALDINTZAK

Desbaluazio batek emankorra izateko baldintza gogorrek eskatzen ditu:

1. Lehen lehenik inflaziorik ez izatea. Dudagabe, bi zenbakitako inflazioak denbora gutti barne desbaluazioa deuseztuko du. Esportazioen efetu sustatzailerik ez da izanen, edo oso epe laburrez baizik. Hortarako desbaluazioak ez dezake ondorio onik izan politika antiinflazionista bat eramana ez den bitartean. Aitzitik erran daiteke inflazioa lauzka baizik ez lezakeela, kanpotik datozen produktoak kariotuz.

2. Inportazio eta esportazioak elastikoak izan behar dute. Gauza jakina da orain, petrola karioturik ere erosiko dugula baitezpadakoa bait zaigu. Hau da elastikoa (edo oso gutti) ez den produkto bat. Eta zonbat horrelako. Ontsalaz, desbaluazio ba-

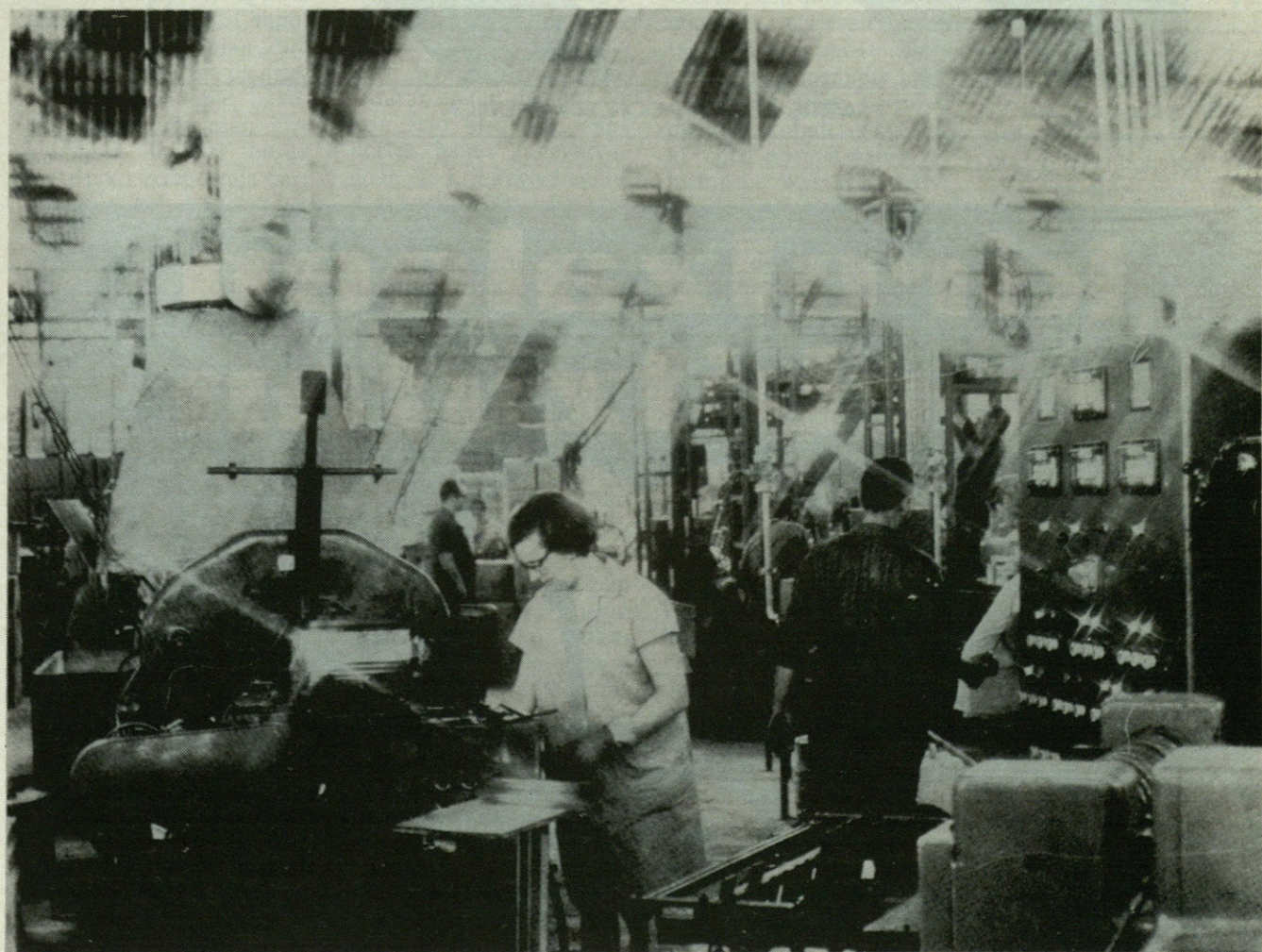
ten ondotik produzio nazionalak inportazioei behar litzaieke substitutu. Produziorako ahalmen guziak baliatuak direnean inportazioen guttitzea zail agertzen da, bainan gaurko langabezia eta gain-inbestizioengatik ez da horrelakorik gertatuko. Oztopoa sektore ekonomikoen inertzian datza sektore hauek, teknika, prezio edo beste ainitz arrazionen gatik, substitutzeko gai ez direnean.

3. Desbaluazioak, epe laburrez izanikan ere, errenten berraketa bat sortzen du produzio eta salmenten gehiketari esker. Errenten berraketa hau ez da desbaluazio egin orduko nabarmentzen zonbeit hilabeteren buruan baizik. Eta oxtion aipatu bezala, produzio nazionala erosketa berrri hauei ihardesteko gai ez bada inportazioak emendatuko dira eta desbaluazioak deusestua izanen da. Desbaluazio batek izan dituen ondorioak ez daitezke bizpahiru hilabetez izar.,

urte bat edo biren buruan ondorio bihurriak jalgi bait daitezke.

4. Espekulazioak gelditu behar du. Jarraituz diru oste handia kanpoan dago eta Banko Zentralak bere debisa erreserbak bere diruaren sustatzeko xahutu behar ditu. Frantzia mementoan kasu hontan dago. Bere erreserbak tturintzen ari zaizkio, bere zorrak gehitzen helduden hauteskondeak aintzin ez baitu desbaluatu nahi. Arabia Sauditak 3 miliar dolar prestatu dizkio herenegun. Bainan hau ez da epe laburreko soluzioa baizik, Ekonomia sano eta independiente bat ez bait daiteke zorrez bizi.

Hona ordu-oneko desbaluazio batek eskatzen dituen baldintzak. Ikusten denez, ondorioak ez dira mekanikoak, Ekonomia oso korropilotsua den mundua baita. Frantzian behintzat ainitz politika gizonek azken bi urte hauetan beren gostuz ikasia dute.

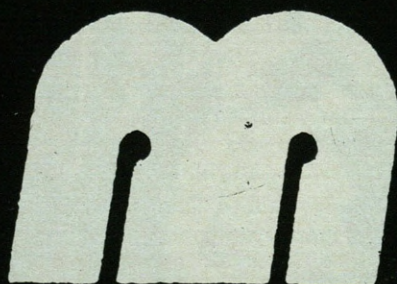
AUZMENDI

JAZTEKO MILA AUKERA, BAINA AUZMENDI
BAKARRA DUGU.

SASTRE VERGARA, 1 DONOSTIAKO ESTILOA

kirolzaleen zerbitzutan

miner

donostia

271050 eta 270447

JUAN SAN MARTIN-EN ARRAZOIKETA MIRESGARRIA

(edo nola sinetsi Ama Birjinagan Jainkoagan
sinetsi gabe)

Bai, San Martin, zure erantzuna aparizio bat bezain sorpresiboa gertatu zait, eta bertan nire esanen kontra erabiltzen duzun arrazoiketak txundituta utzi nau, hain miresgarria iruditu zait eta... bapo! Erantzunaren azpian zure izena deskubritzea da uste-kabe desagradable bakarra, zeren egia esan bizkaieraren mafiari buruz idatzitako erreportaia hari jaso dut, bai, bestelakoan erantzunik, baina zure horretatik ez nuen batere espero.

Lehen mementuetako larrialdi horri buelta ematerik izan nuenean, enbidoari eusteko defentsak prestatzen hasi nintzen. Segidan botako dizkizut bururatutako den denak zure baimena aldekoa bait.

Bi argudio erabiltzen dituzu zeure jarrera pertsonala defendatzeko edota justifikatzeko. Lehenbizikoa: euskaldunok gara euskararen indarra eta euskarria, eta ondorioz gure artean kritikatzeari baino hobe da erdaraz ari direnei zuzentzea gure kritikak. Nire ustez, bakoitzari berea eman behar zaio, ostikoa merezi duenari ostikoa eta erreprotxea merezi duenari erreprotxea. Eta euskaraz egin

arren euskararen kontra egin dezakeenari toke bat eman behar zaio kopeta erdian eta esan «txo, hortik abiatuta pasatzen ari haiz». Ez, Joanito, euskaraz egiteagatik soil-soilik ez dago egindako okerraz libratzerik. Bestela, eta zuen arrazoibidea segituz, erdaraz egiten duenari ere ezin zaio kritikatu, zeren horiek baino kaltegarriagoak eta kritikagarriagoak dira euskara erreprimitzen dutenak.

Beste gauza bat diskutitu behar dena da ea zenbait tokitan bizkaieraz idaztea euskararen kontra joan daitekeen ala ez, baina aitortu beharko duzu hemen inork ez daukala alde aurretiko barkamendik euskaraz idazteagatik. Indulgentsien eta absolu-zioen garaia Santo Tomasekin batera hil zen.

Beraz, ikus dezagun zein argudio erabiltzen duzun zure bizkaierazko artikulua defendatzeko (bigarrena, beraz). Gaizki irakurri eta interpretatu ez badut, bat bakarra: ea ez ote duzun eskubiderik amagandik jasotako hizkeraz noizean behin eta gai jakin bati buruz artikuluren bat idazteko. «Amagandik jasotako hizkera» esaldi hori sentimentalismo handikoa da, baina galeriakoen malakoak sortarazteko hori

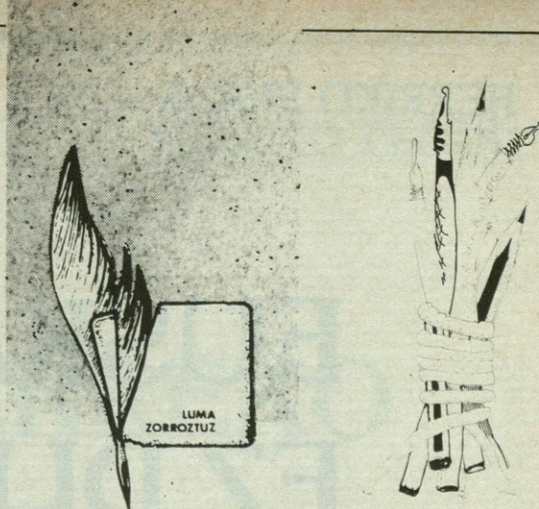
baino gehiago beharko duzu: ez bait dut uste «bizkaiera hatxedun» horretan idatzitako artikulua zure amagandik jasotako hizkeran idatziak daudenik. Bestela, oso ama ilustratua daukazu, egia esan. Baina txarrena da nahiz eta hizkera hori amagandik jasotakoa izan, nire ustez ez duzula eskubiderik euskalki baten eremua baino zabalagoa hartzen duen egunkari batetan. Izan ere, mass media batetan (eta «Hoja del Lunes» mass media bat da) erabil daitekeen hizkuntza bakarrak hizkuntza normalizatua behar du, eta hortik desbideratzen den guztia euskararen normalkuntzaren kontra doa. Nik uste nuen hori garbi zegoela aspalditik, baina badirudi ezetz.

Bestela, Juan, imajina ezazu Euskal Telebistan aurkezle xuberotar bati herminak jota dagoela egun batez, eta informatibo bat etxeko hizkeraz egiten duela (zuk aldarrikatzen duzun eskubide bera dauka eta zure artikuluen maila berdinean ipintzen du bere burua). Hori onartzeko eta onesteko bezain zabalagoa izango al litzateke zure kopeta? Ez dut uste, eta baiezkoan —errespeto osoz esaten dizut eta baita barkamena eskatu ere hala balitz— euskararen kontra

ko ihardunean zinateke. Ez da posible euskara normalizatuari sinestea, euskararen alde zaudela esatea eta praktikan haren kontrako saltsetan hastea. Jainkoagan sinetsi gabe Andre Mariaren Birjintasunean sinestea bezain zaila.

Uste dut gehiegi ari naitela berotzen, eta buka dezadan lehenbailehen. Dena dela, ez nuke nire instinto morbosoa asetu gabe utzi nahi, eta joku batetara gonbidatu nahi nituzke irakurleak —etika faltan erortzeko arriskutan akaso—: hartu Juan San Martin-en artikulua (duela bi ARGIA, kalkuluek ez baidate hutsegiten) eta bost minutu dituzue Euskaltzaindiak erabakien kontra doazen lau hankasartze aurkitzeko —erakusleak, h kontuak, aditza, joskera—. «D» tituluko azterketa batetan «eskas» ipiniko lizukete ohizko zuzentzaile zorrotzek. Beste edonorengan ez litzateke huts handirik, baina Euskaltzaindiko idazkari izandakoarengan... Barka, mesedez, azken broma honetako pipermin guztia, baina astelehenero eta astez aste pilatuz joan zaidan amorrua duzu ortografi kontuarena.

Jexus IJURKO

EUSKARA EZ DUTE EZERTARAKO BEHAR

Zuen 953.alean, Jon Alemani egin-dako elkarrizketan, irakurritakoagatik ausartu naiz lerro hauek idaztera.

«PNV instituzioetan nagusi den birtartean, instituzioek ez dute euskera salbatuko» dio aipaturiko elkarrizketan. Noski, instituzioek ez dute euskera salbatuko herriak ez badiete erantzun bat ematen. Euskera herrian hil ala salbatuko da, baina euskararen iraupena ala desagertzea, EAJ zein HB instituzioetan nagusi izan gertatuko da. Ala Francorekin ez du iraun.

Gaur arteraino, euskera etxean eta senideek eutsi diote. Gure aurreko belaunaldiek ez zuten beste hizkuntza baten premiarik, euskera hutsean moldatu zitekean. Nabari da gaur eguneko egoera zeharo aldatu dela, euskerarekin bakarrik ezin gintezke bizi, honexegaitik edo, guraso euskaldun batzuek ez diete semei euskera irakatsi, horren beharrik ez zuten somatzen eta.

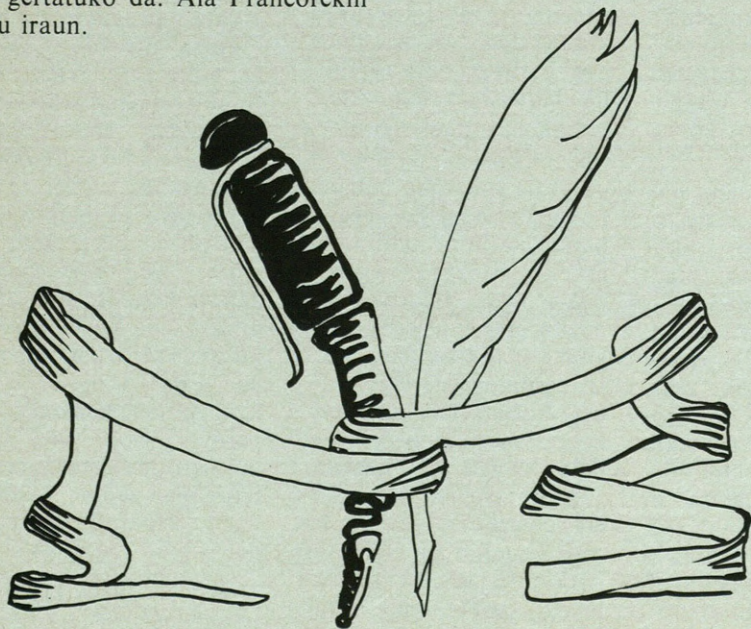
Euskera bizitzeko naitaezkoa izan daitela lortu behar dugu. Horretarako herriak eta instituzioek alkarrekin lan egin behar dugu. Instituzioek, herriaren laguntza gabe ez dute erdietsiko. Gizarte aurreratu eta kontsumista honetan herriak ez luke instituzioen laguntza gabe ere euskera salbatuko. Denok alkar, herriak eta instituzioek, lan egin behar dugu, gogor gainera, euskarak, denon laguntza behar du, egoera larrian aurkitzen delako.

Zenbaki honen 5.000 ale, Gipuzkoako foru diputazioak, dohan banatu ditu; Euskera erabiltzen dituzten aldizkari eta egunkariei subentzioak eman die; Hasi berria dugu «Euzkadi» irratia, laister astekotan telebista; HABEk, datu bat, mintza-praktikako klaseak ematen ditu, hamaikatik seik, HABEn ikasi dute; Udaletxeetako itzultzaileak; Literatur sariketak; Ikastolen subentzioak eta estatutoreen aurreproiektua; O.H.O.rako plangintza orokorra; eta abar, eta abar.

«Euskera ez dute ezertarako behar» dio ere elkarrizketan. Eta zuk? Zertarako behar duzu euskera? Bai, ba nik ere hortarako behar dut, EUSKALDUN IZATEKO.

Txabi GOIRI

Bilbon, 1982, abenduak 12

ELHUYARREKO JENDEARI

Egia esan ez nekien norengana joan, baino norbaitengana jo behar eta zuei egokitu zaizue txina. Ideiatxo bat eduki dut, energia-aurrezkia nola edo hala lantzeko. Nik bota egingo dut, eta barkatu ausardiagatik, eta gero zuek eztabaidatu ondoren, baldin eta eztabaidagarria bada, erantzuna eman. Hori bai, nahiz eta esatera noana aspaldian esan den txorakeri eta perogrulladarik handiena izan; mesedez erantzun.

Etxe gehienetako eskaileretan argia elektrikoa izaten, eta askotan, maizegi agian, behar baino gehiago konsumitzen da alper-alperrik. Alegia, normalean ezkaratzean sartzerakoan, gauez noski, argi-etenkariari

(interruptorea?) ematen diogu eta bi gauza gerta daitezke:

a).- Eskaratzekoa ez ezik eskaileretakoa ere piztutzea
edo

b).- Ezkaratzekoa piztutzea eta eskaileretakoa ez.

a nahiz b gertatu ere, eman dezagun eskaileretakoak pizten direla, eta hauek pizterakoan pisu guztietakoak pizten dira, noski. Eta zenbait etxetan pisu asko izaten da.

Bederatzi pisu dituen etxe batetan gaude; bigarrenean bizi banaiz ere etenkariari ematean zortzi pisutakoak piztuko dira, horrek suposatzen duen despilfarroarekin, noski.

Nik proposatzen dudana zera da: C irudian azaltzen da nik proposatzen dudaren etenkari-eredu berria. Etenkari-eredu honetan 9 pisuak azaltzen dira (igogailu baten etenkari bailitzan), eta bigarren pisuraino banoa 2 zenbakia duen botoiari ematean lehenengo eta bigarren argiak piztuko dira eta ez dira hirugarren, laugarren, eta abarren argiak piztuko. Eta honela, ba, laugarren pisuraino banoa, lehenengo, bigarren, hirugarren, eta laugarren pisutakoak piztuko dira eta ez goragokoak.

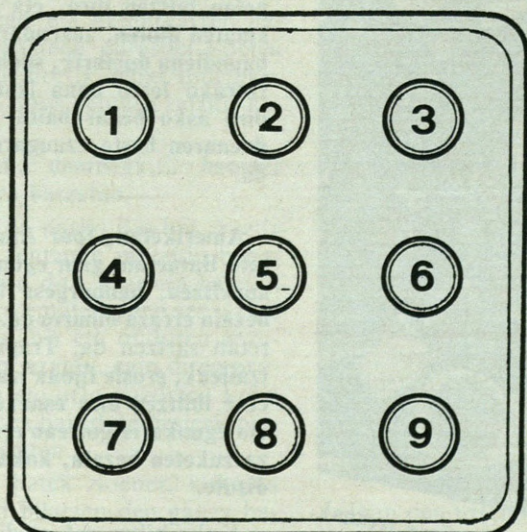
Erraz, ezta? eta pentsa gau batetan zenbat argi despilfarratzen den Euskal Herri... (Jar beza irakurleak atsegin zaion adjetibo).

Ah!! eta jaisterakoan, ba, berdin: hirugarrenetik jaisten banaiz, 3 zenbakia duen botoiari eman eta hirugarren, bigarren eta lehenengoko argiak piztuko dira eta ez besteak, noski.

Ez dut hau, jakina, dagoeneko etxeetan planteatzen; bai, ordea, egiteko daudenekin. Eta aipatutako 9 pisu horietan, egiteko dagoen etxe batetan, ohizko etenkaritik nik proposatzen dudaren etenkarira dagoen desberdintasuna, diru kontutan ez da oso handia aurrezten den energia ikusita. Eta, halaber, kabletan gastatzen dena ez da ezer.

Badu, metodo honek pega txiki bat, baina zuen erantzunaren zai gelditzen naiz eta zuek ez baduzue planteatzen, neronek planteiatuko dut beste artikulutxo batetan. Beraz, eztabaidatu eta zuen eritzia eman. Mila esker.

MARTXEL OTAMENDI

C irudia

etenkari-eredu berria

ESTATU BATUAK EDO KOKA GIZARTEA

«Bere gorputza plastikozko poltsa berde batetan sartuta aurkitu dute. Barry Stanford da. Bere ikasketak bukatu berriak zituen, bainan eskolako administrazioak, 600 dolar zor zituelako ez zion titulorik eman nahi, nahiz eta urtero eskolari 16.000 dolar pagatu, matrikula gisa.

Barryk bere ikasketa pagatzeko, eskolako aberatsen semeei koka saltzen zien. Azkeneko inkesteak diotenez 18-25 urteko ikasleen artean heren batek koka kontsumitzen du. Hauts hau urrezkoa izanez gero, eta ez koka-koa zazpi aldiz gutxiago balioko luke, pusiari dagokionez urrea baino zazpi aldiz prezio garestiagoan saltzen baita.

Falta zitzaizkion 600 dolarrak ordaintzeko, Barry, jesteria debaturik dagoen hauzo horietako batera jeitsi zen, bertan koka ona eta «merkea» aurkitzen baita. Egun hortan Barry-ri saltzen ziona poliziak harrapatu zuen. Bazehala Barry saldu zuela pentsatu zuten, eta beraz hango ohiturari jarraituz erostera zihola bertan garbitu dute».

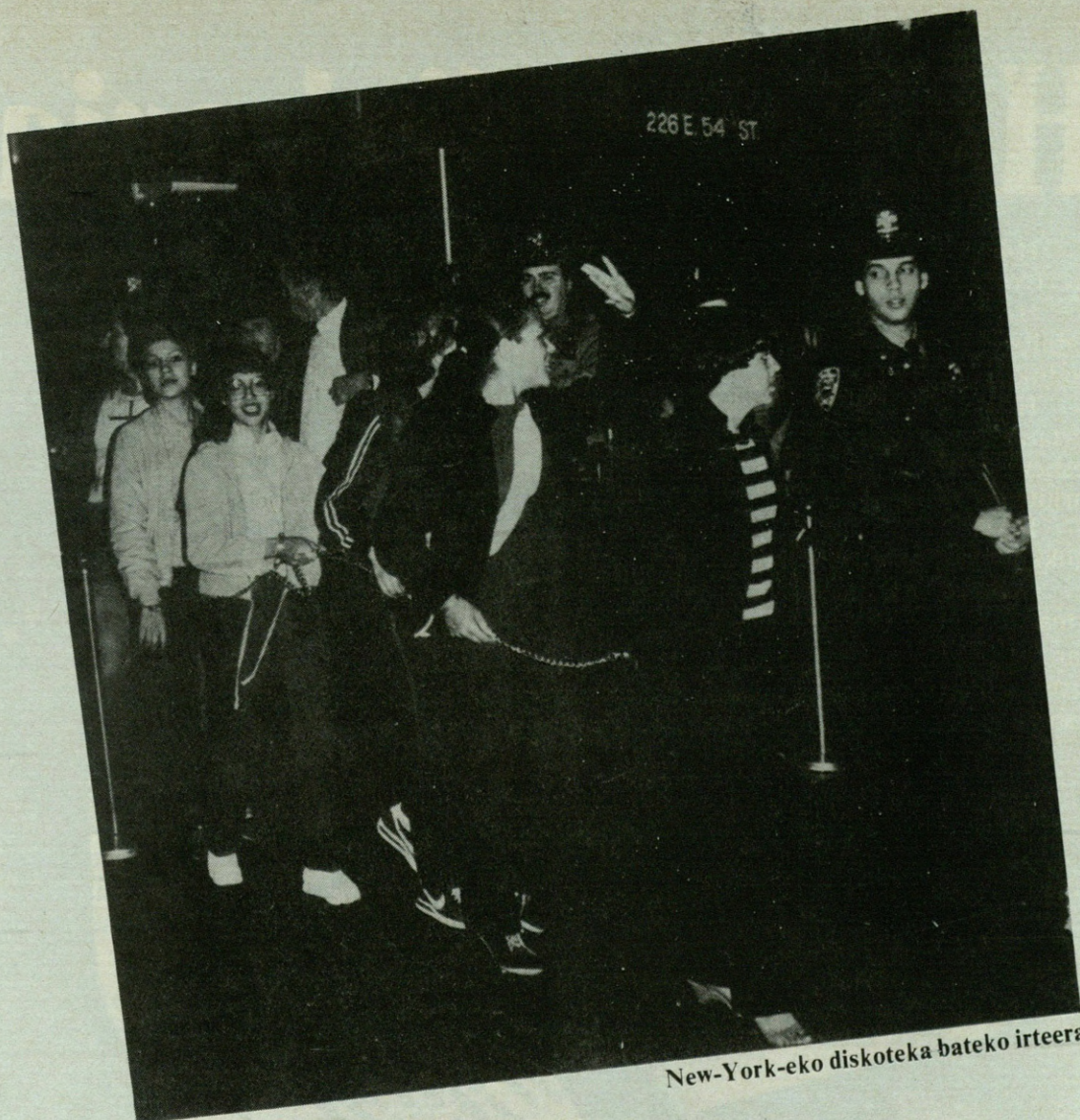
Koka hartzeko normalean erabiltzen diren tresnak.

Hamabotstetik, hogei eta hamar miliora doan jende multzoak, koka kontsumitzen du egunero Estatu Batuetan. Kokaina garai batetan, beregan dauzkan fakultate medizinalengatik ongarriztat hartzen zen, gaur egun krisisan dagoen gizarte baten ezaugarria bihurtu da.

Bostonetik, los Angelesera, afari «on» bat, noki dirua baldin baduzu, koka lerro batez bukatzen da. Manhattan bertan, oso ezaguna den, eta dotorre den, klub batetan, bertan alde bate-tik bestera lanean dabiltzan kamare-roak, bandejan, whisky-a edo txanpain-a daramate, eta zilarrezko paperean bildurik koka dosisa. Edariak bi dolar balio ditu, eta dosieak hogei. Enparantza dagoen banketxe haundi batetan, ostiraletan, kuadroen koka eguna izaten da. Lana ondoren administrazio-ko gelan biltzen dira, eta kokari gogor ematen dioten, zuzendariak kontsumo haundiena duelarik, sudur zuko bakoit-zerako lerro bana izateko, benetan diru asko behar baita. Beraz botera duenaren beste ezaugarri bat bihurtu da.

Ameriketan, Ipar Ameriketan, Estatu Batuetan, gaur egun koka kalean aurkitzea, hanburgesa bat aurkitzea bezain erraza bihurtu da. Zineen irteeretan sartzen da. Trapitxeroak, saltzaileak, erosle fijoak izatearren etxetz ibiltzen dira esneketaria bezala, eta egunkaria goizean etxera ekar diezaketzen bezala, koka ere ekartzen dizute.

Koka-biltzarrak ez dira bankeroen artean bakarrik ematen, baita bazkaldegi inportanteetako sukaldarien artean, sekretarien artean, eta benetan garestiak diren eskoletan, familia

New-York-eko diskoteka bateko irteera

oneko haurren artean gutxienez ehuneko hamabostak kontsumitzen du koka. Berrogei eta hamargarren hamarkadan, gazteek gurasoei kotxea kentzen zien, hortik zehar ibiltzeko, gaur egun bi dosis kentzen zaizkie gurasoei.

Mendikuak, dentistak,... hautsez ordaitzen dira batzutan.

Koka, ez da narkotiko bat, guztiz alderantziz, zentzuak moteldu beharrean ezitatzen ditu. Hasiera batetan indar gehiago ematen duen sensazioa ematen du, nahiz eta ondoren gezurra dela garbi azaldu, egin diren proba guztietan eta arlo guztietan koka hartutakoek ez bait dute besteek baino gehiago egiten.

Soziologo batek zioenez, kokaina dirua da, eta bilatzen den gauza bakarra hogeit hamar dolar horiek erretzea da. Kokainaren deigarritasuna edo atsegina izatea, urrearen kontsumoa bezala ulertu behar da. Ahaltsuaren ezaugarria bihurtzen da.

Krisisaren aurrean, koka industria da ondoren dabilena. 1982 urtean, sortutako dirua, 35 mila milioi dolarreko kopurua izan dela kalkulatu da. Ameriketako hamar enpresa nagusiak ez dute horrelakodirurik sortzen. Peru eta Bolibiako mendietan munduan produzitzen den % 90-a produzitzen da. Bertatik New-York-eko kaletara, balioa 500 aldiz biderkatzen da. Andesetan dolar bat balio duenak, gero bostehun dolarretan bihurtzen da. Diru honek kontrabandoa ondo antolatzeke aukera ematen du, itsasontziak, hegazkinak,... batez ere Florida aldetik, Poliziak datozen ala ez jakiteko bidea zaindu behar dute, eta horretarako bakarrik 100 dolar egunean ordaintzen dute.

Joan den urtean Reaganek, droga-ren arka borrokatzea zihola esan zuen. Etxe Zuriak, herriari urteko kostatuko zaion 200 milioi dolarreko programa aurkeztu du, bertan batez ere polizia indartzea pentsatzen da.

Gastoentzat, ez da inolako diruruk eskatu, polizia bere burua finantziazten bait du. Jendeari hartutako kokaina ofizialko erretzen da. Noizean behin polizi bat edo beste epaitzen da, koka lapurtu dutelako edo, baina egia esan batez ere beraien aurpegia garbitzeko.

Administrazioa batez ere koka munduan sarturik dauden taldeek duten diruarekin batetzen ditu poltsikoak, eta Beraien aurpegia garbitzeko.

Administrazioa batez ere koka munduan sarturik dauden taldeek duten diruarekin batetzen ditu poltsikoak, eta beraiei kentzen dieten materiala; 1982 urtean 271 abioi, 699 itsasontzi, eta 503 kamioi.

Ofentsiba honen ondoren poliziak ez du merkatuaren ehuneko hamarra harrapatu ere. Polizien artean, ETA batzuen artean, garai batean alkoolarekin pasa zen gauza berebera pasako dela pentsatzen dute, azkenean legalizatuko dela.

HABE Aldizkaria

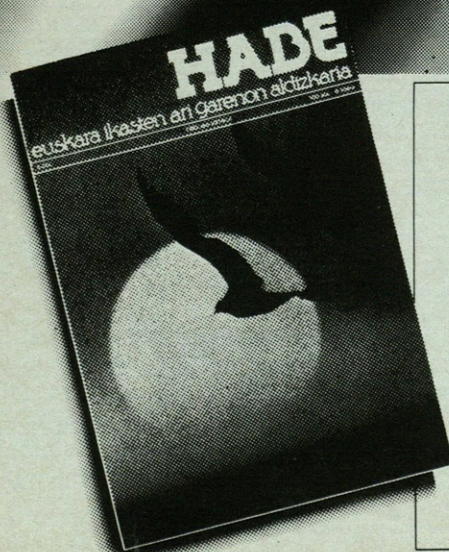
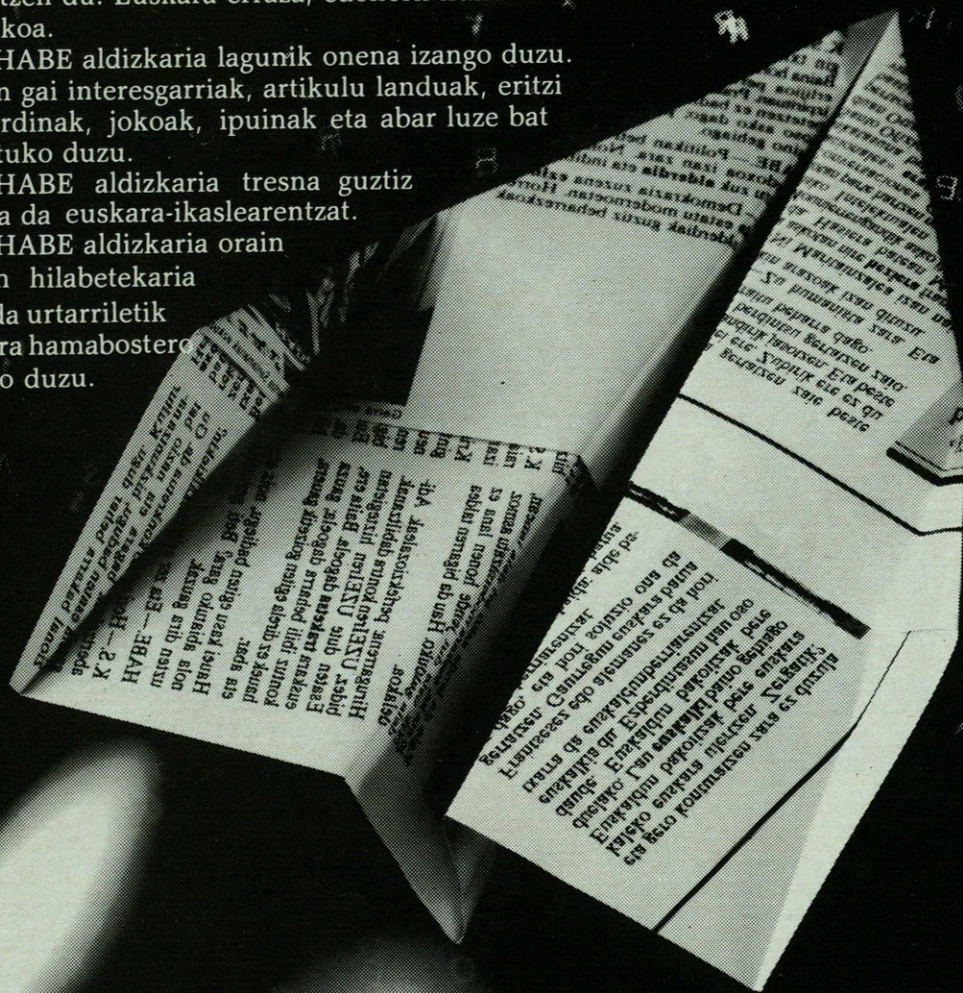
HABE «euskara ikasten ari garenon aldizkaria da». Urtebeteko bizitza du.

HABE aldizkariak oinarrizko euskara bakarrik erabiltzen du. Euskara erraza, edonork irakurtzeko modukoa.

HABE aldizkaria lagunik onena izango duzu. Bertan gai interesgarriak, artikulua landuak, eritzi desberdinak, jokoak, ipuinak eta abar luze bat aurkituko duzu.

HABE aldizkaria tresna guztiz egokia da euskara-ikaslearentzat.

HABE aldizkaria orain artean hilabetekaria izan da urtariletik aurrera hamabostero jasoko duzu.

HABE euskara ikasten
ari garenon aldizkaria

HARPIDETZA-ORRIA

Izena:
Kalea:
Zenbakia:
Herria bizitza
Probintzia:

HABE aldizkaria jaso nahi dut etxean. (Urtebetean hogeita bi ale: 2.000 pezeta).
Horrela ordainduko dut: Kontu korrante batez.

Hauxe da: Bankua edo Aurrezki-Kutxa
Sukurtsala
Zenbakia

Helbide honetara bidali behar da: EUSKO JAURLARITZA. Kultura Saila. HABE aldizkaria. Lakua-GASTEIZ

TOKI EDER - DIPUTAZIOA: ARAZO BATEN ZERGATIA

Artikulu hau inprentan sartzera koan, Urtarrilaren 3an hain zuzen, zenbait aldaketa eman dira arazo honetaz; izan ere Toki Ederko guraso eta umeek Irailaren 23an ekin zioten itxialdiari, Abenduaren 29an eman diote bukaera. Itxialdian ehun bat egun denetara.

Guk arazoa konpon aurretik eta irtenbidea nahiko urruti ikusten zuten une batetan, ondorengo elkarrizketa egin genien Toki Ederko gurasoei Lakuako Ikastolan, eta baita Diputazioko arduradunari galderak bidali erantzuna eman ziezagun.

Arazoa zorionez konpondu da eta hilabete honetan bertan hasiko dira klaseak Diputazioaren babespean. Dena dela interesgarria deritzogu saltsa-maltsa guztian ahal dugun neurria argitzen laguntzea, guztiz interesgarria baita esperientzia hau. Hemen duzue, beraz, elkarrizketa, gurasoei eman diegu hitza, eta kontutan ukan hau arazoa konpondu baino lehen dagoela egina.

TOKI EDERKO GURASOEKIN MINTZO

Guraso ezagun baten bidez ailegatu ginen Lakuako ikastolaraino ostiral arratsalde batetan; kotxe pilo bat kanpoan, umeak korrika, jolasean; eskilarak igo ondoren «egongelara» sartzen gara. Ikasgela bat izateko eraikia izan zen gela. Han guraso batzu dauzkagu kartetan, zerbait presatzen afältzeko,... beren ekintzetan.

Elakrriketa bat egin nahi geniela eta, batzu prestatzen eta biltzen diren bitartean ikasgelak erakutsi dizkigute; gurasoek egindako zurezko mahai ta aulkiak, beraiek pintatutako harbelak... «Ikastola bukatu gabe zegoen eta guk egin dugu hemen da-

goen guztia», esan digu guraso batek harro.

Logelak eta, miatu ondoren bulegoan sartzten gara, hau ere beste ikasgela bat zen, guraso batzu daude iadanik aulkietan zain. Magnetofoia gertu jarri bezain laster lotu gatzazkio mintzatzeari.

A.- Konta ezazue arazo honen historia, nola sortu zen, zergatik, etabar.

T.E.- Historia luzea da, bi garaitan banatua. Francoren garaian bata, orduko arazo guztiekin gaur egun Olabide ikastola dena sortu zen, eta gero Diputazioko ikastolak daude, garai hartan eraikiak ere Olabideri indarra kentzeko asmotan. Ikastola horien buru Bisitaci6n Oiartzabal

AZKEN ORDUKO OHA- RRA:

Diputazioko erantzuna ez zaigu iritsi ale hau inprentan sartu aurretik eta datorrenean —ahal bada— izango duzue.

Saiatu gara, sei bider jo dugu Diputaziora, baina oraindik ez dugu erantzunik jaso. «Correos» delakoan bide daude erantzunak; ezin izan dugu beraz, guk nahi genuen bezala alde bien erantzunak batera argitaratzea. Beste batetan izango da.

zen, eta gaur egun hor irauten du orduan baino botere gehiago duela PNVri esker.

Egoera hartan eta Diputazioko ikastoletan irakaskuntza dohainik izateko aukera ikusirik, zenbaitek euskararen berreuskalduntze prozesoa hortik zihoala ikusi zuten eta Diputazioko ikastoletan sartu. Hasi hasieratik eman zen bereizketa bat honako ikastola hauetan, Diputazioarekiko funtsionariadoa «Durana»n sartu zuen Diputazioak, eta beste batzuk ordeoa loa, garaje eta horrelakoak jasan behar izan zituzten; pixkanaka pixkanaka elkar antolatuz, erreindibikazio batzu eskatu zi-

tuzten, hots, irakaskuntza euskaraz kondizio onetan eta ikastola Diputaziopean egotea, hau da, dohainik, etabar.

Iaztik aurrera, helburu hauek erdietsi ondoren hain zuzen, eta inorekin mintzatu gabe, andereño eta siko-pedagogiko taldearen bidez modelo linguistikoak ezarri zituzten. Horren ondorioz gurasoak sakabanatzen hasi ginen. Guk uste, **modelo elebidun horiek ez dute balio**, bigarren hizkuntza bat ikasteko daude eginak, kopia-tuak; ez dute balio Euskal Herriko lehen hizkuntza den euskara berreskuratzeke.

Gurasook antolaturik, ekintzen bidez, nazioartean eta mundu guztian onartua dagoen eskubide bat esijitzen dugu, Euskal Herrian irakaskuntza euskaraz hain zuzen. Diputazioak ordea, erdal giro batetan kokatzen gara eta, hau ezinezkotzat jotzen du. Baina hori gezurra da, oraintxe bertan gatoz Lizarrako ikastolatik eta haiek geu baino egoera txarragoan daudelarik, ikastolatik erdara baztertzea lortu dute.

Egun eta hemen daukagun antolaketari esker, klaseak aurrera ateratzen ditugu gurasoak irakasleak bilakatzu, irakasle bolondresak ekarri, eta esan dezakegu inolako zailtarik gabe, geure umeak beste ikastoletakoak bezain ongi edo hobeki daudela.

Diputazioaren jokaeraz zera esan nahi dugu, publiko aurrean eta gurekin ez duela berdin jokatzeko; negoziatzeko prest dirudi jende aurrean, baina hori gezurra da, ziria sartzen ari da.

Alboko guraso batek hartzen du orain hitza:

T.E.- Arazoa sortu zen **Diputazioak bere hitza jan zuenean**; irakaskuntza euskaraz nahi dugu eta ez nahasketak.

Orain arte isilik egondako guraso serio haiek hitz jariora etengabe daukate, bata isildu bezain azkar beste batek ekin dio hitzegiteari.

T.E.- **Planifikaziorik eza nabarmena da**, eta egun irauten du.

T.E.- Itxurapenak ari dira egiten, ez dute gurekin mintzatzeko asmorik, eta hau ez balitz horrela, zuen aldizkaritik, «Argia»tik dei egiten diegu gurekin debate batetan parte hartze-
ra.

T.E.- Diputazioa beti ibili da aitzakiak bilatzen gure aurka jokatzeko; eta geuk aurkakoa erakutsi bezain laster beste aitzaki bat bilatzen

dute; azken hau HBk maneiatzen gaitula.

A.- Zein da arazoaren egoera?, zein da oraingo egoera?

T.E.- Kurtsoa aurrera ateratzen ari gara, elkar antolatuz hemengo ikastola honetan, Ia ia bukatua zegoen ikastola hau hartu genuenez gero zenbait lan egin ditugu; esate baterako kristalak ipini, argia, kalefakzioa, ura, musika umeentzat, mahaiak eta aulkiak ikasgeletan, logela eta egongela atundu..., Hortik at, kallean aurrera ari gara gure borrokarekin, manifestaioetan, paperak banatzen, Kilometroetan, Durangoko azokan,... toki askotan egon gara, geure antzeko ikastola batzu eta, ikusi ditugu. Baina guretzat laguntzarik handiena klaseak antolatzeko orduan izan da, irakasleak lortu ditugu, maisu-maistrak, euskara ondo menderatzen dutenak,... ordu batzu gurekin igarotzeko prest daudenak, alegia. Horrez aparte guraso batzu ere klasea ematen ari dira... eta orain ari gara balantze bat egiten; horren ondorio gisa esan daiteke gure umeek bai euskara, bai irakaskuntza orokorrean, aurrerakada ederra egin dutela. Pozik datoz, jolas egiten dute; gurasoekin batera daude... **Oso esperientzia positiboa da**, eta klasetik kanpoko ekintzak ari gara prestatzen; ibilaldiak, gimnasia, abestiak, Olen-tzeroa,...

T.E.- Umeak programazioan oso aurreratuak doaz, ez dute urtebete bat galdu, asko ta asko aurreratu bai-

zik; lehen baino gehiago ikasten dute. Bisitaci6n hemen izan da eta harrituta gelditu zen hemengoa ikustera-koan, ez zuen espero honako hau, eta gainera beraienekin parekatuz gure umeen aurrerapena onartu zuen.

A.- Arazoa zertan den nahiko garbi dagoelarik, zuek zer nolako irtenbidea ikusten diozue?

T.E.- Guk nahi duguna hitzegitea da, posibilitateak ikusi,...; baina argi dago gurekin amaitzera dihoazela, gainera oso gogorki nahi gaituzte eraso, baina geuk nahi dugun gauza bakarra negoziatzen eseritzea da, besterik ez. Eta hori beraiek irakaskuntza kentzearekin mehatxatzen gaituztela; hori, hemendik esaten diegu, ez da irtenbidea; **negozia-
ketaren bidetik dago arazo honen konponbi-
dea.**

T.E.- Diputazioak beti nahi izan du modeloek elkarri aurka egitea; lehen intentatu zuen; gero ezin izan zuenean hori lortu, berriz intentatu zuen indarrez. Beti esan dute desalajatu gaituztela eta, baina nire ustez ez dira ausartuko oso neurri txarra delako jende aurrean eta guk eskatzen duguna ez da hain grabea; hots, denok batera ikastola batetan (B modeloa ikastola batzutan eta guk nahi duguna, D, beste batetan). **Modeloak nahasi gabe eskatzen dugu, eta hori eskatzea ez dut uste beste munduko gauza denik.** Baina hor ikusten da garbi ez dutela ezer jakin nahi gurekin.

TOKI-EDER Ikastolako gura-soek

(90 eguneko itxialditik, laguntza eske):

(Doinua: «Mutil koxkor bat»-ena; -limosnatxo bat...-)

Gure Etxeko Erakundeek
Eman digute legea:
«Debekaturik Herri honetan
Euskarahutsez ikastea»,

Toki-Ederren erabaki da
Horren kontra egitea,
Gure hizkuntzaz eta giroaz
Euskalduntzeko umea;
Ba dakigunez ezina dela) Biz
Erderaz euskalduntzea.

Toki-Ederren gehienak gara
Oraindikan erdaldunak,
Baina bihotzez eta aberriz
Sentitzen gara euskaldunak.

Gure umeak ez ditugu nahi
Bakarririk titulodunak,
Baizik benetan izan daitezen
Bizitzan euskarahiztunak;
Baina «Jauntxoek» ez dizkigute) Biz
Eman nahi erreztasunak.

Gure Herrian hainbat jakintsu
Jantzi da tratante-famaz
Esanez, hemen egin leikela
Euskal kultura erderaz.

Toki-Ederren ez da sinesten
Inbentu bitxi hoietaz,
Ez eta ere elebitasun
sasi-hizkuntza horretaz;
Txinoz ezin da inglesa egin) Biz
Ezta euskara erderaz.

Gasteiz, 1982.12.18

A.- Zeuen eritziz luzerako doa guztiau edo laster konponduko dela pentsatzen duzue?

T.E.- Ez dakigu, baina horrela jarraitzen badu, datorren urtean hemen hasiko gara berriro.

Gabonetako oporrak hartuko ditugu, ez dira klaseak emango, baina joku ta horrelakoekin segituko dugu hemen. Hasieran esan genuen -erdi txantxetan- Txanpaina ta mahatsa hemen hartuko dugula, eta dirudie-nez horrelaxe izango da.

T.E.- Guk ez dugu hau utziko kondizio batzu eman arte; ikastola batetan denok eta euskara hutsez, alegia. Ez badigute ematen ez dugu utziko. Eta botatzen bagaituzte beste tokiren batetan sartuko gara; hau garbi daukagu hemen gauden guztiok.

Xabier Etxaniz

Arazo honen zergatia gurasoen eritziz:

-Diputazioaren hitz jatea.

-Planifikaziorik eza.

-Diputazioak ez lukeela irakas-kuntza elebiduna bultzatu behar, hori bait da Jaurlearitzaren egin beharra; hotz, ikastolekiko politika likidazionista Diputazioaren aldetik.

-Zonifikaziorik eza.

bertsolaritza

TXAPELKETA DELA ETA BERTSOLARITZA BIZIAGOTU

Bertsolari batek baino gehiagok eta Imanol Lazkanoren kasuan behin baino gehiagotan, txapelketa honetan bertsolaritza bera irtengo zela irabazle esan du, saioen hasera edo bukaeran kantatzen den agurra horretarako baliatuz. Eta eritzi edo baieztapen horrekin bat gatoz erabat.

Amuritzak hitzaren kirol nazionala bezala definitu du bertsolaritza eta beste kirol moietetan bezalaxe, bertsolaritzan ere exhibizioetatik norgehiagoe-tara bada alderik. Exhibizioetan, bertsolaria bera beste baldintza batzuetaz murgildurik dago, hau da, publikoaren patxadak eragiten dion lasaitasunaz kantatuko zaintsuenak ere, zeren azken finean bera entzutera hurbildu zaion entzulego hori, berea du, bera eta ez bestea entzuteko asmoz joan baita. Eta hor lortuko dena, azken finean, entzuleen eta bertsolarien arteko harreman eraman eta moldaerrazak erakarriko duen erabateko identifikazioa (hau da, publikoarekikoa bertsolariarekin eta aldearantzizkoa, bertsolariarekikoa publikoarekin alegia), gaijartzaile desastrososo bat erditik sartzen ez bada.

Baina txapelketan, era guztietako jendea dago entzuten, gaiak ez dira bertsolari bakoitzaren ahalmenen arauera jarriak eta suerteak ere badu garrantziarik; bestalde grinak eta, handiak dira eta entzulearen parte handi baten baitan, ezkonezinak eta erizkidezina ere batzuetan. Beraz, jendeak arreta handiz jarraitzen du txapelketa eta honek bertsolaritzari ematen dion bizitasuna nabariegia da ukatua izateko.

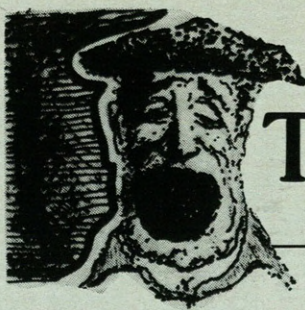
BERTSOLARIEK, PRESTAERA BEHAR

Txapelketan, era askotako ariketak egin behar dira. Exhibizioetan, aldiz, zortziko handi eta txikian kantatzen da ia dena. Horregatik, hain zuzen, prestaera berezia behar du bertsolariak. Peñagarikano gazteak aitortzen zuen inoiz ez zuela hamarrekotxikian kantatu edo oso gutxitan behintzat eta batek hori irakurtzean hone-la esan zidan: «ez dik horrek garrantzia handirik, puntu bat erantsi zortziko txikiari, eta Kitto» eta lasai gelditu mutila. «Eta doinua?» erantzun nion eta berak: «Hainbesteko inportantzia zeukak?». Nahiz eta ezaguna izan, menderatzen ez den doinuan nekez lortuko da gustoko bertsorik.

Bai, txapelketan doinuak ongi menderatzen dituen ongi ibiliko da. Beste saioetan ere bai, txapelketan nabariago, era askotako ariketak egin behar baitira eta neurri nahiz doinu desberdinetan. Bertsolari bakoitzak inork baino hobekiago daki zertan meioratu behar duen, zer landu eta zergatik nahiz eta nola askotan oso garbi ez jakin. Almazena ongi kodifikatu eta antolatu behar du buruan bertsolariak, gero hau edo hura eskatzerakoan azkar eta zuzen etorri dadin. Erri-mak, neurri guztietako esaldiak —betelana— eta guzti hori segurtatu beharra dauka, gero nahi ez den ustekabeak etor ez daitezzen. Eta honek bertsolaritzaren maila igoarazten duela dudarik ezta.

GAZTEENTZAT OPORTUNIDADEA

Eta txapelketa honek erakutsi duena, gazteen maila ona izan da. Sebastian Lizaso eta Peñagari-

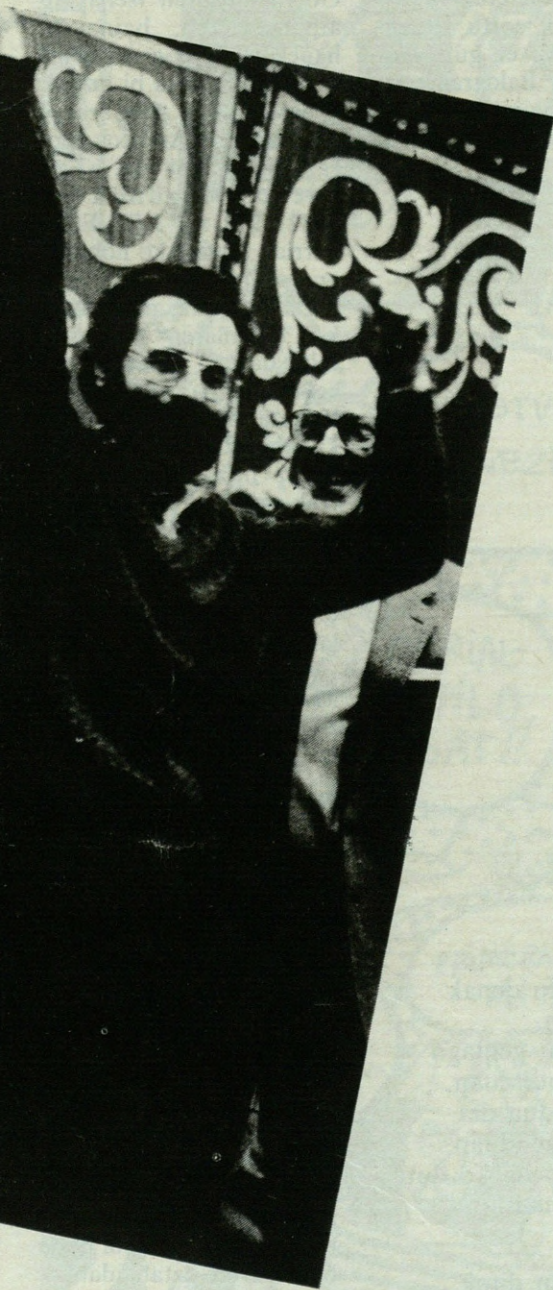
BERTSOLARITZA TXAPELKETA

Aurrekoan bezala, Xabier Amuriza txapeldun atera da honetan ere bainan estu eta larri ibili ondoren. Kontrario gogorak izan ditu aurten, nahiz eta bukaerarako Lopategi bakarrik geratu. Entzuleen eritziak banaturik zeuden desentzutea jokatu aurretik —Amurizak oportunitate hori ez zuela merezi ere dexente entzun zena genuen— bainan Xabierrek azken bertsoa —Lopategiri

OLARI TARENAK

XALBARDIN

kantatutakoa hain zuzen— bukatu eta azken puntua berrepikatu aurretik, publikoa berarekin zeukan ia erabat, dauzkan kontrario amorratuak salbu. Bainan goazen txapelketaren bidetxido-rrak ere jorratzera eta hau antolatzeak dauzkan alde onak eta bestelakoak ere aipatzera gutxienez.

kano bakarrik —eta izugarria da— iritsi badira ere Baldara, bidean geratu direnek erakutsitakoa oso aberatsa izan da. Mendizabal —Baldan ikusten genuena—, Telleria, Altuna —txapelketa honetan sorpresa handiena—, oso bertsolari onak ditugu.

Semifinaletan, hamasei bertsolari horien artean sartu ez ziren batzuk ere aipatzekoan dira. Halanola Murua (hau hamaseien artean jotzen genuen), Ziarda, Begiristain gazteenetakoen artean eta Jon Aurre eta Joserra Etxeberria berrienen artean. Beti bezala, hanka sartuko dugu norbait ez aipatzeagatik, baina bat edo birekin hutsa ez egitearren inor ez aipatzea eta deus ez idaztea ere ez da itxuraz oso bidezkoa.

Beraz, gazteek orokorki eman diguten poza eskertzekoa da eta baita ere hori posibilitatu duen Euskaltzaindia ere eskertu beharrean gaude.

IDIAZABAL, DURANGO, DONOSTIA

Haseran esan dugun eran, jendea erruz bildu du txapelketa honek, semifinaletan eta finalean bereziki.

Idiazabalgo frontoia, arratsaldeko saioan txikia geratu zen. Durangon berri, sekulako jende pilak ez zuen sartzerik izan. Eta Durangoraino joan eta gero kanpoan gelditzeak bertsolariak ikusi gabe sortuko duen amorrazioak, mundiala behar du. Urrutira joan gabe, ARGIAko Pellori gertatua da.

GAIEEN ARAZOA

Badakigu jakin ezin dela denon gustoa bete eta egin. Herrietan egiten diren saioetan, antolatzaileek heuren gustoko bertsolariak ekartzen dituzte eta

gaijartzaileak badaki —ez beti— nori zer jarri eta zergatik. Badaki honelako gaiari nork helduko dion eta nondik, publikoaren nahien arauera saioak antolatuz eta egituratuz. Bainan txapelketan era guztietakoak behar dira jarri, inork abantailarik izan ez dezan lana hasi aurretik. Eta hau lortzea ez da bate-re erraza, kontutan hartu behar baita saioaren kalitatea parte handi batetan behintzat, gaien baitan dartzala.

Gehiegitxo aipatu da, halakoak izan duen suertea gaia aukeratzean. Egia da, gai batetatik bestera diferentzia handi samarrak zeudela, baina orokorki harturik ezparetzea edo desentpatea jokatu zutenak, hasera haseratik gehiengoaren buruan zeudenak izan ziren. Beraz, suerteak badu bere garrantzia baina ez da inondik ere determinatzailea.

Eta honi lotuta, bada beste eritzi bat aski hedatua gure artean. Esaten da, ofizioko gaietan lagunaren enbidoari bi gehiago jotze hori geroz eta ahulagoa dela, gaurko bertsolaritzak galtzeaz daukan zerbait dela alegia. Ez dugu hori erabat ukatuko, baina gaiak jartzerakoan, ez bada era bat ere, bideratzen den errealitatea da gure ustez. Txapelketan, bertsolariak ez du arriskurik hartu nahi eta ez dago psikologikoki burrukarako prest. Horrelako azterketa batek berez daukan mugari, gaiek inposaturikoa erantsiz geroz, ondorioa ezin bestelakoa izan. «Prakako botoiak falta...» «Laguna enterratu ondoren...», «Tiroz hilik aurkitu zuen etsaia...», «Bi inbentore...» «Ispilua eta begiratzen dagoena...» (hemen diferentzia, ispiluari hitza ematean zetzan), «Biak aurpegia garbitu

gabe etorri zarete...», e.a. Egia esan, hor elkarren aurka aritzeko, horretarako gogo bizia behar da. Haseratik, bat bestearen aurka jartzen ez badira gaiak, ez dugu besterik espero behar. Bereziki, merezi duelako Azpillaga eta Goibururen artean egindako saioa ekarriko dugu; gaia: Azpillaga bandoa jotzen eta Goiburu-entzule.

Bakoitza bere aldetik ibili da, kontrarioak kantatzen duen bitartean bera

berea prestatzen bestearena entzun gabe.

Garbi dago, gaiak jartzearena landu beharra dagoela. Ez da egokia, beti gai berberatsuak jartzen ibiltzea eta horretan ahalegin handiak egin beharko dira aurrera jo nahi badugu. Ez genuke nahi puntu hau bukatu nahi Joxemari Iriondoren aipamen berezia egin gabe. Chapeau!

EPAI-MAHAIA

Hemen ere ezin guztiona

bete. Batzuen pozak besteentzen haserreak baitira eta horrek ez dauka bueltarik.

Bainan zenbait erabaki eztabaidagarri hartu da, gero argitasun ezaz gaizki jauzi direnak jendearen artean.

Bertsolari gazte batzu ez aukeratzea hain zuzen.

Murua bat esaterako kanpoan uzteak sortu zituen bereak. Gero ez gutxiago Mendizabal Baldarako ez pasatzeak, bainan orokorki uste dugu bestelako era-

bakiak ere ez lituzkeela arazoak konponduko. Kontutan hartu beharra dago, urreko txapelketan finalean parte hartutakoe-tatik, Larrañaga, Gorrotxategi, Xanpun eta Etxeberria —hau semifinaletara ere ez zuten pasatu— eliminaturik gelditu ziren. Eta Mendizabalekin batera, Gorrotxategiren izena ere aipatzen zen, baina bi hauek pasatuz gero, zeintzuk kendu? Eta bi horiek kentzeak ez al zuen arazorik sortuko? Asuntoa, beraz, sakonagoa da. «Egin»eko «Egunon»en 1982/12/21an J.R. Etxeberriak idatzitako honekin erabat ados gaude: «Nire kezka nagusia, puntuatzeko sistemaren argitasun falta da (...) Kuantifikatu egin behar da neurketa; eta horretarako metodoa eduki behar da». Hau ez bada hitzez hitz horrela, Jose-rak esan nahi zuena ulertu dugula deritzogu. Honek argitasun horrek arazoa arindu baino hein batetan konponduko luke-lakoan gaude.

MAIZAGO ANTOLA BEHARRA

Azken txapelketa hau, maratoia izan da. Luzeegia eta nekoso. Uste dugu bertsolari gutxirekin baina urtero egin beharko litza-tekeela. Beharbada, maila-katu beharko lirateke bertsolariak eta urtero batzuk eta besteak konpetizioan sartarazi, txapelketa ho-rien ondorenean mailak berrikusiz eta berrantola-tuz. Honetarako, bertsola-riek berek antolatu behar lukete Joserra Etxeberriak kongreso bezala izendatu zuena, hau da, batzar ireki bat, puntu hauek eta beste batzuek ere eztabaidatuak izan daitezen.

Honekin batera, bertso jarrien lehiaketak ere ber-piztu eta indartu behar li-rateke gure uestez.

Bukatzeko, orohar posi-tiboa da Euskaltzaindiak eratutako txapelketa eta beraz aipamena merezi du.

Azpillaga bandoa jotzen, Zeberio begira. Hiruna bertso zortziko txikian.

I.

(Azpillaga)

Orain aurkitutzen naiz
esan beharrian
Herria jarri dedin
bere indarrian.
Berdin eleiza, banko,
ta berdin barrian,
Euskera egin behar dala
Durango Herrian.

(Zeberio)

Azpillaga badaukak orain
zer konpondua,
zelebre baizegok
ai! gaurko mundua,
Danbor haundi bat hartuz
jotzen du bandua
Zeberioak holaxe
jotzen dik mandua.

2.

(Azp.)

Nere bandoarekin
behar dira ohartu.
Agindua daukat nik
neuk ez det asmatu.
Lan leku eder baten
nahi duenak sartu
Euskera ez dakienik
ez liteke hartu.

(Zeb.)

Danbor haundi bat dauka
besoan osorik.
Jotzen du hutsegin gabe
aurrera pausorik,
Ta esnatutzen ditu
daudenak gaixorik.
Baina inork ez dio
egiten kasorik.

3.

(Azp.)

Kaso egiten ere
beharko dute hasi,
disguston bat gainera
ez dagien jauzi.
Bankuko langileak
ta berdin nagusi
urtebete aurretik
beharko dute ikasi.

(Zeb.)

Honek goizean goiztik
ekinaz lanari,
bandoa jotzen dio
hor herri danari.
Azpillaga, joan ta jo
bikario jaunari,
ta bizkarrekoren bat
emango dik hiri.

4.

(Azp.)

Euskararekin denak
ibili juntuan.
Herri on bat gehiago
hau degu munduan.
Bestek agindua det
nik pentsamenduan,
berdin ein beharko dute
aiuntamenduan.

(Zeb.)

Hola ibiltzen dituk
tontoak bakarrik,
ta nei ez diak joko
horrekin adarrik.
Durangon egiten dek
euskera ederrik,
hemen ez zedukatek
bandoan beharrik.

ARRANOPOLA!!
ZERU SANTUKO ERBI
ADARTSUA! NOLAKO
ALDIZKARITXUA!

aizu!

SINISTU
EZINEZKOA

ORRIAL-
DE PILO
BAT!!

ORAIN-
DIK EZ
AL ZARA EN-
TERATU??

PRIMERAKOA
HI!!

OINA-
RRIZKO
EUSKARAZ!

ΑΒΓΔΕ!!
Κουζουλο
μνξοπ??

ZEREN
ZAIN
ZAUDE,
TXO

IZAN
ZAITEZ
HARPIDEDUN!

IZEN ABIZENAK

HELBIDEA

HERRIA

PROBINTZIA

ZEIN MAILA?: ZENBAT ORDU IKASI DUZU?

180 ordu (1. MAILA)

350 ordu (2. MAILA)

500 edo gehiago (3. MAILA)

ALE BATEN PREZIOA: 100 pzta.

URTE OSOKO HARPIDETZA: 1.000 pzta. (España)

1.500 pzta. (Europa)

"AIZUI" Comandante Velarde 2/ BILBO

☐ JIRO POSTALA

☐ TXEKE BIDEZ

☐ BANKU BIDEZ

BANKUA/AURREZKI KUTXA

SUKURTSALA

KONTUA/LIBRETA: ZENBAKIA

A NOMBRE DE -REN IZENEAN

IZENPEA/Firma

Elbira Zipitria, IRA hil da

ELBIRA, ANDEREÑOEN ANDEREÑO

Berarekin Gaztelu aldera, gaztain pilongak biltzera joaten ginen une haiek nituen nik gogoko, eta bera zirika, horbel horistak biltzeko ahaleginetan, ea nork multzo handiena osatu ibiltzen ginenekoak.

Gela txiki txukun hartan ere ez ginen gaizki egoten, lurrean txotxe-kin, edo harbelean igeltsuz kontuk ikasten, batuketetan eta kenduketetan, txikienak lurrean eserita, eta haundiak berriz mahai inguruan. Mahai haren inguruan ikasi genituen letrak, hizkiak, eta makina bat kaxkarreko ere bai letren azken isatsa motz uzteagaitik. Gure ikas-nagiak kentzen han saiatu zitzaigun gaur hilotz, gorputz, Euskal Herriko lurak bere babesean hartu duen emakumea.

Baina bai, Gaztelura igotzen ginekoak zi an unerik atseginenak, eta harrigarria zera huan, Gaztelura joaten ez ginen egunetan ere, norbaitek ikastola atari edo ingurutan galdeginez gero, menditik gentozela esan behar hura. "Señorita de compañía"-rekin edo?. Ez genuen orduan, bospat sei urteko haurrak, gure biziakotako lehen klandestinitate urratsak ematen genituelaren ardurarik. Izan ere, 1942 garai haietan, euskara hitzegiten soilarengatik nahiko jipoi ematen zirenetako haietan, gerra ondorengo lehenengo ikastolak sortzeko ausardia izan zuen andereño hark, guk uste baino gauza gehiago erakusten zigun. Gaurko zenbait abertzale gartsuren barne grinek, Elbirak gerra denbora haiek oroitarazten zitueneko negar malkoz bustitako begi gorritsu haietan, izango dute oinarri sakona.

Kulatz eta kaketxen artean, Lizardiren poemekin batera, Orixeren esanetara, euskaraz erakutsi zigun gaurko euskotar zenbait belaunaldiri.

Gerra aurretik, Eusko Alderdi Jeltzailearen militante gartsua izana, mitin eta ekintza politikoak irakaskuntzara ekarriko ditu, beti langile, gerra ondorengo zapalkuntza eta isil giro hartan. Gerra galduaren zentzua barne barnetik sentitūrik ere, ez dio

Andereno Elbira
aurrenengotako
ikasle batzuekin:
itziar goenaga
koro Larrea
gorka Leska
xabier garayalde.

etsipenari lekuri utziko eta bestaldean, Saran, Labaiendarrekin eta, ihesketa igaro ondoren, Donostiara itzultzen da berehala lanean hasteko.

Gizaldi hasierako Zumaiar emakumea genuen andereño Elbira. Donostian Teresianetako internadoan magisterio egindakoa, eta geroztik Donostian kokatzen da bere ekintza nagusi hori: irakaskuntza.

1942ko garai haietan Arriolatarrekin, hauen Prim kaleko etxean hasi eta Goenagatarren Urbieta kaleko etxean ondoren, gerra ondorengo ikastolen hazia ereiten du. Geroztik, eta frankismoaren azken urteetan alde zaharreko Orixe ikastolan hasi arte, makina bat ikasle talde izan zituen Fermin Calbeton 26ko bigarren bizitza hartan. Ikasle eta irakasle. Urtero ikasleekin batera, irakasle izango ziren andereñoak, bere aldamenen ikasten bai zuten euskal irakaskuntza. Ez gainera nolanahiko

irakaskuntza, garai haietako pedagogi biderik berrienak bait zerabiltzan bere eskuetan, gaur eguneko baten batek baino gehiagok gogoz hartuko litzukeenak.

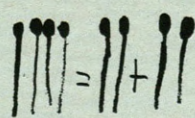
Gaurko Lizeo eta Ikastolak erraldiak irudituko zitzaizkion, horrekin ametsik ere egin ezin zezakenean, erraldi horien oinarriak jarri zituenari. Gaur haren begi biziak itxi dira betiko. Bere ikasleengan bere arpegi zimur maitekorak iraungo du oroimenean berak landutako irakaskizunak animetan irauten duten bezala. Ikastoletako ormek gordeko dute oraindik denbora luzean bere lanaren oroimen xamurra. Abertzaletasunak ama haundi bat galdu du.

Euskal sei herrialdeetako lurrek estal dezatela aberriaren altzoan:

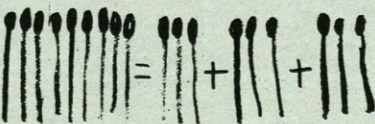
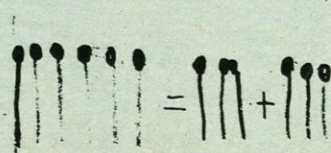
Goian bego.

Andereno, agur!

J.Z.

and

Adio, laguna, adiskidea. Eri zinela bagenekien, baina desagertzeko zoria beti urrun ikusi nahi dugu, eta heriotzea beti sobera goiz heltzen da. Bai, arina izan dakizula lurraren pisua.

Halere, ez zenuen gutxi bizi izan. Gure aintzineko historia eta gure gaurko borroka ulertu nahiaz, ordu asko eman dut zure ondoan. Errepublikak eta Gerla garaietako guraso nazionalistek utzi ziguten iduria begi kritikoz, baina zeharo euskaldunen bidez aztertu nahi izan genuenean, zure lekukotasuna preziatua izan zitzaigun; Miarritzeko merkatuaren ondoan alemanen bota astunen urrats trinkoak ixilarazi izan ezin zuen erresistentziaren piru mehe eta kartsua, zuregan aurkitu genuen; fededunismo geldiaaren orbel astunaren zehar ETako lehenek Iparraldean egin zuten agerpenaren laguna zinen; ETak langilerian gihar zezan bere kemen askatzailea, anarkismoaren libertate gosea eta marxismoaren analisi sarkorrak batzen saiatu ginenean, zu zinen gure entseguen lekuko

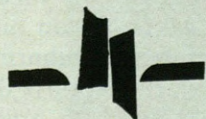
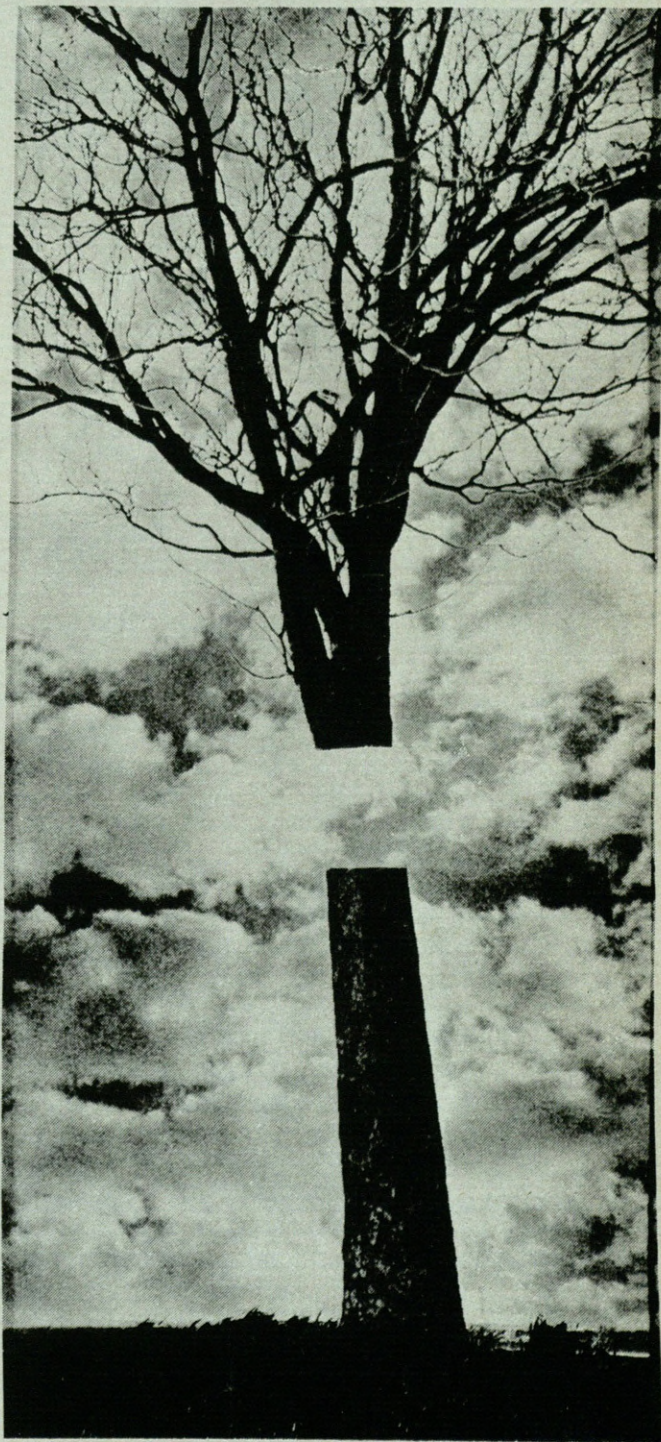
FELIX LIKINIANO

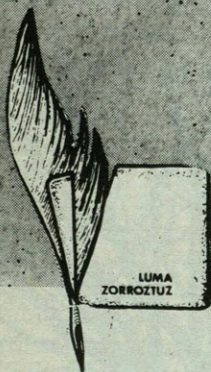
eta partaide; eta demokrazia triste eta zapaltzailearen kontra borrokatzeko aukera egin dutenak, beste borrokalari bat izan zaituzte.

Eta zuregan gehien mirestu izan dudana borrokan zuzenki eta duda gabarik sartzeko gaitasuna da. Bai, irakurtzen zenuen, teorian sartzzen zinen, eta zure pentsakera politikoaren zeharkak bihurriak ziren noizbehinka; baina ezagutza edo teoriaren oztopoak ez zaizkizu inoiz eszeptiko edo geldia izateko estakuruak gertatu. Eta hau dut zuregan, Felix borrokalaria, Felix, bihotz zabaleko gizon aktiboa, miresten eta bekaizten dizuna: zure euskalduntasuna eta iraultza sozialarekiko nahikunde bizia, nortasunaren parte ezinbereiztekoak zenituen, eta berehala non jo eta nondik joan ba zenekien, egoeren arpegi aldakorrak gorabehera.

Hil zara iraultzaren garaipena ikusi gabarik, baina zure bizitzaren egun guztiak iraultza honen parte bat izan dira; mila ezker.

Beltza

EUSKARAREN NORMALIZAZIOAZ GOGOETAK

I. NORMALIZAZIOAREN OINARRIZKO BALDINTZA TEORIKOAK

Normalizatu nahi den hizkuntzaren beharrezkotasuna. Horra guztiaren giltzarria. Hastapen hau ematen ez bada, ez dirudi zer eginik dagoenik. Hori igartzen da gatazka linguistiko guztietan. Normalizatu nahi den hizkuntza beharrezko izan behar du gizarte barruti funtsezko batzuetan. Hala nola: irakaskuntzan, komunikabideetan, administraritzan eta zerbitzu sozialetan. Agerian dagoen bezala, normalizatu nahi den hizkuntza dagoen bezala dagoe-lako beharrezko ez denez, neurri juridiko-politikoak hartu beharko dira epeka-epeka goiko gizarte barruti horietan etengabeki sarrarazteko.

Normalizatu nahi den hizkuntzak eskatzen dituen neurri juridiko-politikoak beteko eta burutuko badira, nahi-ta-ez, neurri hauek hartzeak inplikatzeko duen borondate politikoa badagoela frogatu beharko da botere politikoaren aldetik. Diglosipean dagoen hizkuntzarik ezin da normalizatu botere politikotik landa. Hau da, nolabaiteko botere politikoaren jabe izatea, ezinbesteko baldintza da. Hala ere, hori ez da aski: botere politikoaren lanabesak bere esku dauzkan indar politikoak normalizazioaren aldeko hizkuntz-jarrera trinko bat erakutsi behar du.

Normalizatu nahi den hizkuntzak esijitzen duen hizkuntz-politikaren praktika egia bihurtuko bada, beste bi baldintzok ere bete behar dira bederen: a) oinarri sozialaren onespina hizkuntz politikarekiko, eta b) herriaren eskuharmena hizkuntz politikaren mamikuntzan. Lehendabiziko baldintzak ez du eragozpen handirik sorrerazten normalizatu nahi den hizkuntzaren ezagupen tasa 80% (Québec) denean, 20% edo 25% denean ordea, gure kasuan bezala, gatazka linguistikoaren kontraesanak gori-gori jartzeraino irits daitezke. Bigarrena, onespina sozialaren gaia, ideologia linguistikoari hertsiki loturik dago eta burruka ideologikoaren mailan erabakitzen da hizkuntz-projektua asumitzen/ez-asumitzen dutenen artean.

Azkenik, hizkuntza politikaren mamikuntzan eskuhartzen duten elementuak ez dira determinazioa maila berberekoak: botere politikoaren hizkuntz praktikak determinatzen ditu azken finean oinarri sozialaren onespina eta herriaren eskuharmena. Hortaz, normalizazio prozesuan, elementurik determinanteena botere politikoaren hizkuntz praktika izango da eta aurrebaldintza hau gabe gainerako elementuak efikazia eta eraginik gabekoak bilakatu dira. Tesi hau sostenitzeko mila datu daude Euskal Herrian bertan, inora joan gabe.

II. EUSKARAREN NORMALIZAZIOAREN OI-NARRIZKO BALDINTZAK

Hona, ezer baino lehen, lehendabiziko betebeharra: botere autonomikoaren hizkuntz-politika, helburutzat monolinguismoa duen normalizazio prozesu linguistikotik bideratu behar da. Hau da, euskararen ezarpena euskal gizartearen instantzia, barruti eta arlo guztietan, pentsaezinezkoa da prozesu linguistikoak ardatzat monolinguismoa ez badu (Québec lekukorik onena).

Botere autonomikoaren hizkuntz-politika epeka-epeka eta faseka ezarri beharko litzateke ahalik eta gizarte gatazka gutxienak sortzen ahaleginduz. Dena dela, euskararen normalizazio politika pentsaezinezkoa da gizarte gatazka sorrerazi gabe. Auzi honetan PNVren jarrera erabat okerra da. Lan gaitza izango da, tamalez gaitzegia, PNV posizio honetara ekartzea: alegia, euskal gizartearen baitan hizkuntz gatazka asumitzeko gertu dago alderdi politiko hau, edota euskara betirako gal-mendira bidaltzen du agonia alferrak jasanarazi gabe. Bide bat ala bestea hartu behar du, erdibideko heriotz agonian sadikoarena egin nahi ez badu.

Botere autonomikoaren aldetik normalizazio neurriak hartzerakoan, lehentasun politika argi bat finkatu beharko litzateke. Hona, ene aburuz, zer proposatuko nukeen:

a) Lehen lehenik, euskaldungoaren euskararen erabilpen tasa ahalik eta gehien bermatzeko neurriak hartu: euskal kulturaren garapen azkar eta bortitz bat eskatzen du horrek kulturaren iharduera-maila guztietan, alde batetik, eta euskararen aldeko hizkuntz-praktika arduratsu eta radikal bat euskaldungoaren aldetik, besterik. Ezin du ondorio oparotsurik lortu irakaskuntza eta komunikabideak euskalduntzen hasten den hizkuntz-politikak, baldin eta alde zaurretik euskaldungoaren euskara-erabilpen tasa, nahiz maila mintzatuan nahiz idatzian, jasotzen ez bada.

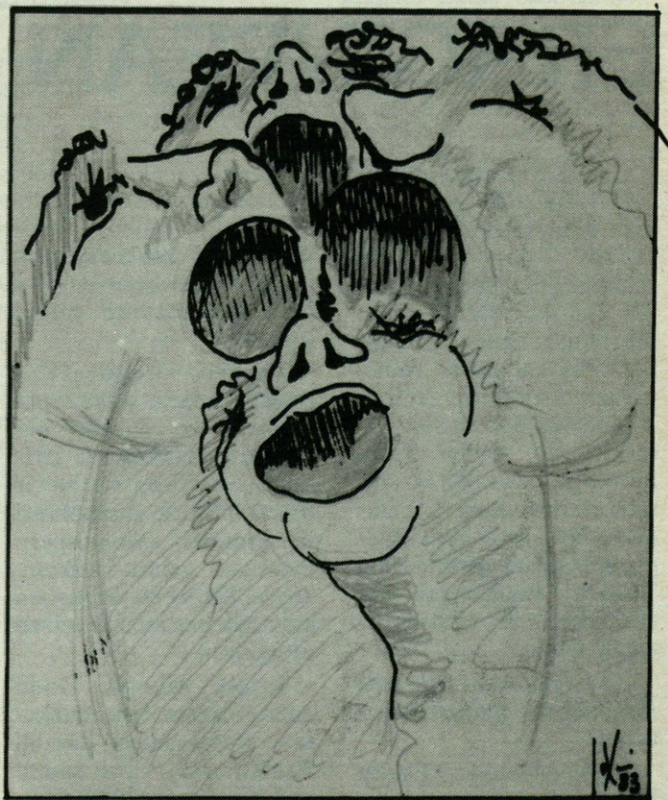
b) Euskal Herriko lan prozesu ororen komunikazio hizkuntza euskara izan dadin, bai maila mintzatuan bai idatzian, epeka-epeka eta etengabeki gure hizkuntza nazionalaren ezarpena ezinbestekoa da barruti horretan. Québec-eko esperientziak argi erakutsi du hori: hizkuntzarik ezin da diglosipetik ateratu harik eta lan-prozesu guztietako komunikazio hizkuntza bilakatzen ez deino. Horrenbestez, irakaskuntza eta komunikabideen aldemenean, lehentasun ukalezina eman behar zaio lan-hizkuntzaren arloari. Québec-eko fenomenoak gauza bat frogatzen du: hizkuntza baten normalkuntzarako lehendabiziko baldintza botere politikoaren hizkuntz-praktika baldin bada, bigarrena normalizatu nahi den hizkuntza aparatu ekonomikoaren baitan ezartzea dela. Zerbaitegatik esan ohi da, azken finean, instantzia ekonomikoak determinatzen dituelak bestea. Hizkuntz-burrukan ere fenomeno berbera gertatzen da. Ez dago zer eginik, instantzia hau,

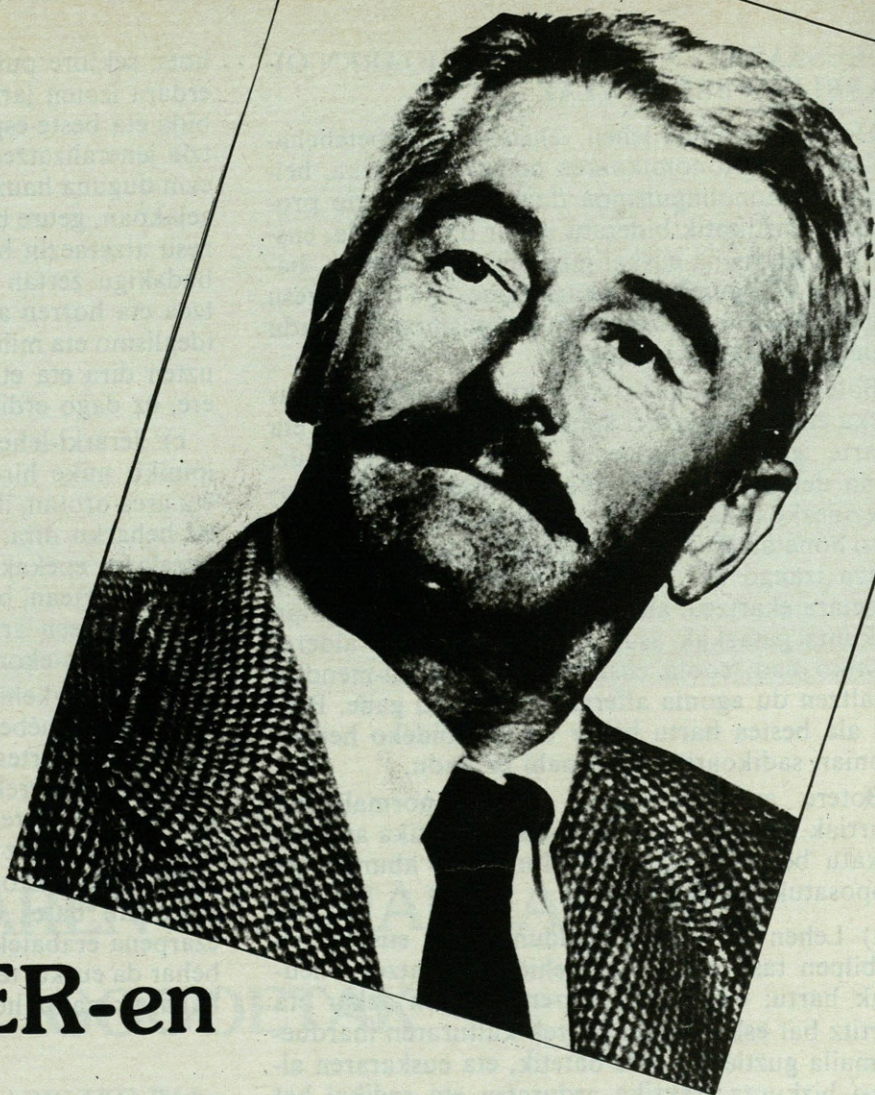
hots, sektore publiko eta pribatuan, lan-hizkuntza erdara izaten jarraiturik, irakaskuntza, komunikabide eta beste esparru batzutan euskararen presentzia jeneralizatzearekin. Aracilek zioen bezala, egin ezin duguna hauxe da: normalizazio bidean gindoa-zelakoan, geure buruak engainatu, ordezkatzeko prozesu atzeraezin batean murgilduta gaudelarik. Edo badakigu zertan datzan hizkuntza bat normalizatzea eta horren arauera neurriak hartzen dira, edo idealismo eta militantzia alfer guztiak bertan behera uzten dira eta etxera goaz behin betirako. Hemen ere, ez dago erdibiderik.

c) Jerarki-lehentasunaren katean, irakaskuntza ipiniko nuke hirugarrenik. Irakaskuntzaren maila eta area orotan, ikasmateria guztiak euskaraz irakatsi beharko dira, horren ezarpena, beste eremutan bezalaxe, epekakoa eta etengabea izanik. Gizarte egituren artean, beharrezkoago da irakaskuntza komunikabideen arloa baino, beharrezkoago instantzia politiko-ekonomikoak erreproduzi daitezen.

d) Eta azkenik komunikabidetara iritsi gara. Ohar bat: Québec-en ez zaio gizarte esparru honi ematen gure artean zenbaitek eman ohi dion inportantziarik. Horrek zera baizik ez du esan nahi: neurri batean bederen posible dela hizkuntza bat normalizatzea nahiz eta komunikabideetan bere presentzia erabatekoa ez izan, aparatu politiko-ekonomikoetan batez ere eta gero irakaskuntzan bere ezarpena erabateko baldin bada. Hortik ondorioztatu behar da euskal telebistak ezer gutxi lezakeela berak bakarrik nahiz hogeitalau ordu euskaraz ari.

Joxe M. ODRIOZOLA

FAULKNER-en ERAGINPEAN

García Márquez-ek Nobel Saria jasotzerakoan bota duen hitzaldian, mai-sutzat duen William Faulkner-ek egoera horretan esaniko hitzak aipatu ditu, «uko egiten diot, gizonaren bukaera amiti-tzeari». 1949ko Azilan Akademia Suediarrak Literaturako Nobel Saria hurrengo urterako atzera-tzea erabaki zuen. Eta honela, urte bete berandua-go, eman gabe geratu zena, William Faulknerri, eta 1950ekoa B. Russell-i eman zizkien.

Zer suposatzen du Faulknerrek egungo literatura?

New Albany-n, Estatu Batuetako hegoaldean

jaioa (1897-1962) eta, prezeski, aurren betetzen dira bere heriotzaren hogeitau urte.

«Maisu hegotarra» dugu, dudarik gabe, Ipar-amerikako gaurko narratibaren zutabe bat. Hitz-kuntza barroko eta zakar baten bitartez, bere obrari literaturaren azken esperi-mentuak gehitu zizkion. Joyce, Kafka eta Proust-en eraginak bertan nabaritzen ditugarik.

Joycek sakonki landu zuen «barne-bakarrizke-ta», trebetasunez darabil Faulknerrek, «The sound and the fury» (1929) libu-

ruan. Tituluak, Shakespea-রের Mcbeth-eko zati bat-tetara garamatza, «Idiota batek kontaturiko ipuina, zarataz eta haserrez bete-a, eta deusik adierazten ez duena». Compson familia-ren desagitea konyatzen zaigu, 1699tik 1945 era doan epe luzean. García Márquez-ek «Cien años de soledad» idatzi zuenean, oso kontutan izan zuen egitura hau, seguruen.

Eraberean, liburu hone-tan, eta egitura hau, segu-ruen.

Eraberean, liburu hone-tan, eta egiturari gagozkio-larik, «Ulises» en baliabide bat ere argi ikus dezakegu. Argumentoa, lau egun esanguratsutatik, eta bate-ra lau ikuspuntu desberdi-netatik, planteiatzen da. 1928ko Apirilaren 6,7 eta 8tik, eta 1910eko Ekaina-ren 2tik. Lau flash bezala,

baina guztiz desordenatu-rik, hots, 7-2-6-8. Eta ho-nela, nahasteak hasi baino ez du egiten.

Faulknerren lengoaiaren edertasunaren atzean, gi-zartearen kritika zorrotza egoten da, baina, askotan barrokismoak berak zaila egiten digu kritika hori argi ikustea. Liburu hone-tan, Compson familiaren desagitea kontatzen digu, egun bakoitzak narradore desberdina duen. Lau anaia dira narradoreak, dagoen arrebak bakarrik (Caddy-k) ez du sekula hitza zuzenki hartuko, eta halere hura izanen da tra-gediaren gunea.

«Barne-bakarrizketa», suizidatuko den anaiaren ahoan ipintzen du: Quen-tin Compson. Bere arrebaz maitemindurik, honek

errefusatu egiten du, ondorioz duen dezepzioa, eta azkenik suizidioa... Iparra-merikako nobela guztiaren erritualik patetikoena, duda gabe.

1946an, eta epilogo modura, liburuari orrialde batzu erantsi zizkion. Haue-
tan eta biografien bitartez, liburuan ilun geratzen ziren puntu batzu argituz, Compson familiaren irudi osoago bat ematen digu.

Agian, eta sugerentzia bat da, gehigarri honetatik hasi bearko genuke liburuaren irakurketa.

Lehenagotik ere, 1936an, liburuari ongi boro-bildu gabe zegoela pentsatuz, arduratuta zebilela, hasitako zikloa bukatzea pentsatu eta «Absalom, Absalom» idatzi zuen. Bertan, Quentin Compson berpiztu egiten du, eta Harvard-en logela konpartititzen zuen ikaskidearekin mintzo ezarriz, zenbait gertaera pilaturik kontatzen dizkigu, suizidatzearen erabakia hobeki uler dezagun.

«The sound and the fury» eta «As I Lay Dying» (1930), editorerik aurkitu ezinik zebilen garaiko lanak dira. Horregatik, apika, hegoaldeko su-

kar bereziaz eta egoera pertsonalez txit kutsaturik agertzen zaizkigu.

Baina, inork ez du idazten, gero, idatzitakoa gordeta edukitzeko. Eta, beraz, komertziala eta ongi salduko bide den liburu bat (ingelesez «pot-boiler») idazten du. «Sanctuary» (1931), historio poliziakoa, (edo kriminala, segun nondik begiratzen den), beltza, non biolentzia eta sexua, neska gazte dirudun baten inguruan bilakatzen den. Dashiell Hammett-ek hain ongi deskribatu zuen giro biolentoan, non legearen eta hanparen mundua hain erraz nahasten diren.

Faulknerrek, gaurko idazle askorengan dakusagun metodo literarioa, guztiz idorra, aurkitu egin zuen eta ezaugarri nagusi bihurtu. Gizarte ahitu batetan balore bila ibiltzeaz, izakiak suntsitzen diren toki mitikora eramaten gaitu, eta han, inozentzia galtzearen zeremonia estrainio baten aurreran ezartzen. «Sanctuary»-ko neska protagonista den Temple Drake, emakumeen moral berriaren adibidea dateke. Bere norta-

sun burutzearen bila. Azkenean «Popeye» gangsterrren buruzagi inpotentearen zakarkeria kupidagabeak erabat umiltzen du. Artaburu batez bortxatzen du. Templek putetxe batean lanean amaituko du.

Malraux jaunak eman zuen obra honen definitzioarik zuzenena: «Sanctuary» da tragedia grekoaren nobela poliziakoan sartzapena».

Egileak pentsatzen zuenaren aurka, liburu honek arrakasta eskasa izan zuen. Bestalde, Hollywood-eko ateak zabaldu zizkion. Geroztik, Faulkner eta zinemaren harremanak trinkoak izan ziren. Metro Goldwin Mayer-en urtebeteko eskaintza zela medio, Californiara joan zen bizitzera eta lan egitera. Beti ere, oso ongi bereizi zituen literatura eta zinea. 1933 an «Today we live» filmea egiten zeudela, Howard Hawks ezagutu zuen. Elkar aurkitze honek

garrantzi handia izanen zuelarik, bai Faulkner eta bai Hawks-en etorkizunean.

Faulknerren obra gehienaren testuingurua hegoaldea da, eta han toki imaginario bat: Yoknapatawpha. (García Márquez-en Macondo gogoratzen dugu hemen). Berriz ere, toki geografikoak, pertsonaiak eta egoerak, sinbiosi magiko baten bitartez elkartuak, eta jadanik alden-
tezinak. «Hegoalde sako-na», Sezesio gerrak gogor zigortua, eta esklabismoaren horroreak oraindik pagatzen dituelarik. Faulknerrek ez zituen bidaia askorik egin bere bizitzan zehar. Hemingway-k ez bezala, ez zituen bere obrak mundu guztian kokatu.

Idatzi zuen azken obra, hil zen urte berean, «The Reivers» (1962). Izan ere, oso narrazio ederra. Berriz ere, heroia-
ren erorketa, bakardade iraunkorrean murgilduz. Familia da gainbehera moralaren sinbolo zakarra, berriz ere.

1969 an zinemara pasatu zuten, Steve MacQueen protagonista zelarik; bertsiio makal bat. Espainian «Los Rateros» bezala itzuli zen.

Antton Azkargorta

WILLIAM FAULKNER

THE SOUND AND THE FURY

«Alizia eta biok» liburuaz lantxo bat nahi genuen egin; liburua oraindik —hau idazterakoan bederen— ez dago kalean, baina bai egon zorian. Hasiera batetan egilearekin, J. Iñaki Lasarekin nahi genuen elkarrizketa bat eduki eta baita geuk egindako liburuari buruzko komentario bat ere argitaratu. Komentarioa egina dago eta ondoren irakur dezakezue, baina elkarrizketa bakarrizketa bihurtu zen Iñaki hasi eta bukatu arte ez bait zen isildu. Hemen duzue beraz, Iñakirekin izandako bakarrizketa eta liburu honen komentarioa.

IÑAKI LASAREKIN ALIZIARI

BURUZ

A- Zein izan da liburu honen prozesoa?

I- Badago diferentzia handi bat bai egituraz eta denboran ere. Lehenengo zatia orain dela bi urte egin nuen eta bestea orain dela gutxi. Nola sortu diren zati biak? Garbi dago egoera guztiz ezberdina dela; lehenengoa gogoratzen dut. Hasieran beste asmo bat zen, gai aldetik batez ere, gogoratzen dut gizon obseso bat aztertzen aritu nintzela. Eta orduan lotuko nuke lehen zati hori, obseso eta sadikoarena, izaera, bigarren zatia- rekin, bigarren zatian Sade agertzen delako. Apur bat

kointzidentziaz, nik ez nuen lehengo zatia kontutan hartu bigarrena idazterakoan.

«Gusto arraroak ditut, eta besterik ez.»

Lehengo zatian gizarte-ari eta noski neure buruari ere, erreprotxatzen diet gizartearen egoera, nola gabiltzan, multzoan,... eta zatiak lotuta egongo lirateke baina kasualki.

Li Sao aipatzea garrantzitsua dela uste dut, bestela ez bait dugu jakingo zer-

taz dihoan. Txinako literatura ikasten egon nintzen, interesgarria iruditzen zitzaidan piska bat jakitea nondik nora zihoan, eta orduan agertu zen ez dakit zer urtetan egindako liburua, baina Jesukristo baino askoz lehenagokoa, eta bere izenburua hori zen, Li Sao, mezua zoritxarrean eroria da, eta gustatu zitzaidan. Agian pedanteria ematen du, baina ez da. Gusto arraroak ditu, eta besterik ez.

Bigarren zatia berriz, guztiz ezberdina da, egituraz eta denboran. Alizia eta biok da bigarren zati osoa, eta zergatik daukan liburuak izen hori?, azke-

nengo lana hau izan zelako eta ez nuen denbora galdu nahi lehen zatiari izenburua bilatzen.

Erranen didazua? zati- txoan heriotza, gorrotoa ikusiko genituzke.

«Heriotza dut helburu».

Bigarren poeman —Zorabio nagusian— garbi ikusten da; eskema bat da. «Astelehenean abiatzen zara, trena hartuta, etabar». Manriquek aipatzen zuena litzateke, beste modu batetan baina beno.

Nik sarritan heriotzari diodan beldurraz da eta jende guztiak duela uste dut.

alizia eta biok

a

j.ñaki lasa

ALIZIA ETA BIOK
(bi poema)

II

Ene besoetan zintudan.
Eta begiak zabaldu nituenean,
elurra esku beroan baitzina
urtu zintzaizkidan.
Arrazkero ez dut kliska egin
egundaino.

AMETSAK AMETS

Dena izanen da bortxatua.
Itsasoaren orrua,
orruaren itsasoan;
loaren ametsa,
ametsaren loan;
zeure begietan,
odol bihurtua.
Oro izorratua;
dena.

Garbiago ikusten da oraindik «Ikusiren duta» galdetzen dudanean, erantzun gisa «gaur heriotza dut helburu» agertzen deanean, eta hor uzten dut jarraitu gabe, garbi ikusten bait da nire helburua heriotza dela eta beno, denon helburua. Tartearen egiten ditugunak gure jobiak eta horiek dira.

Zakildantza ageri da beste batetan eta historia aurreko artean ikusten badugu, hor agertzen ziren danzas fálicas direlakoak eta horiekin apurtxo bat lotu eta... ez da konparaketa, bi posizio ikusi bai-zik.

Hurrengo zatian maitasunez hasiko ginatke hitzegiten, behar bada ez maitasun fisiko batetaz baizik eta apur bat espirituala nahiz eta poemaren batek edo, nahiko fisiko eman. Baina ez dira.

Maitasun zatia utzita kritika apur batetara pasatuko ginatke. Bada poema bat —61. orrialdekoa—

zentsurik ez duena; behar bada kritika bat da; zenbaitekin esan didate ermetikoa naizela nire poemetan, baina beno, horrez aparte gaur egun gazte gehienak ni baino askoz ere ermetikoa dira eta horrelako poemak egiten dituzte. Horrekin zer esan nahi dute? Ez dakit behar bada Gongorak esaten zuena: «Es de hombres doctos hablar de manera que no le entiendan». Agian. Gaur egun nik ez dakit hori ote den joerarik egokiena, eta kritikatu egiten dut, norbait hasten bada poema honen zentzua bilatzen denbora galduko du. Eta ez dut esan nahi nik poema onik egiten dudarik, nik esaten dudarik bezala —Gandiagaren poema horretan— «Ez dinot literatura egiten dodanik, ez gauzak esan, —gutxitan— iradoki bakarrik».

Gero bizkaiera aztertzen badugu liburu honetan bi poema ikusten ditugu, Lauaxetarena eta nirea. Lehena asko gustatzen zaidalako eta garai batetan poema horrekin guztiz identifikatuta ikusten nuen nire burua eta horregatik dago liburuan. Beste poema Gandiagaren poema baten azpian dago, «Hiru gizon bakarka» liburuaren poema bat. Liburua batuz dago, Gandiaga Mendatakoa da, Gernika ingurukoa; nik bere zatia jarri nuen lehenbizi eta jarraitu nuen eman nahi nion eta ni ere bizkaitarra naizenez bizkaieraz egin dut bere omenez, berak onartzen badu.

Erotismo ta sexoa

Liburuan agertzen den erotismoa aztertuko genuke ondoren. Nire ustez garbi dago zati batzutan. Zergatik? Sade agertzen delako Dolmance jauna aipatzen dugunean eta nik bere «La filosofía en el tocador» liburu irakurri dudanean Dolmance jauna pertsonaia Sade ikusi dudalako. Ideia hori hartzen badugu, garbi dago hor horrelako zerbait doala, erotismo aldetik zerbait dagoela eta gero bestetan erotismo piska bat, sexu mundu batetan sartzen gara. Eta horren kontra jotzen ere «Beautiful women» izenburua daukan poema. Walt Witmanen poema batetik aterata, dago. Berak dio emakume zaharrak eta gazteak dau-

dela; gazteak oso politak direla, baina zaharrak politagoak. Hor gorputz eta sexu mundua nahasten ditut eta horren kontra beste harreman mota jartzen dut.

Gero, ta bukatzeko, badaude beste zenbait poema bukaeran «Zorian zon» eta horrelakoak; hori txorrada bat da baina pentsatzen hasten bagara zentzua atara geniezaioke. Azken finean zentzu handi gabeko zatiak lirerateke, gainera horiek —zati horiek— ez dira poemak, horiek zerbait esaten duten lerro batzu dira. Ez dakit zer den poema, baina badakit zer ez den, eta horiek ez dira; besteak ez dakit zer diren, horietaz zalantzan nago.

«Ilargia ez da puta bat».

Ilargiarena ere aipatuko dut. Apurtxo bat ilargia nik sentitzen dudarik bezala azaldu dut. Ilargia niretzat hil egin da. Lehen zeukan zentzua galdu egin du. Gaur hilargia beste gauza bat da, zientzia. Mundu honetan sartzen bazara eta hilargia lehen bezala ikusten jarraitzen baduzu —erromantizismoak ikus zezakeen bezala— behar bada kanpo geratzen zara, gaur egun poema urbanoa modan dagoela esaten da eta ni poema urbano horretan ez naiz sartu eta ez dut ustez, momentuz, sartuko naizenik, ez gait gehiegi gustatzen; baina beno, apur bat erreindibikazio bat izango litzateke. Nahiko erromantikoa naiz eta ilargia hil egin da eta hor Josu Landa eta bere adizkideak —«Trotromrotoren ipurdikoak» liburu-koak—, behar bada gehiegi esatea izango da, baina paurtxo bat psatu ziren, ilargia oso gaizki tratatu zuten, ilargia ez da puta bat.

X. E.

The WALL (horma)

Duela zenbait hilabete, Frantziako ekranetan ateratu zen Alan PARKERen «The wall» filma, Metro-Golwin-Mayerek presentaturik. Filma bitxia da, gainditzalea eta ikusleak gaurok bizitzaren absurdoarekin hautsiak uzten dituen.

Hau da Alan Parkeren bigarren edo hirugarren pelikula. «The wall» Roger Watersen laguntzarekin egin du. Filmaren gidoia eta musika Pink Floyd ingeles sikedelik rock taldeak 1980an kaleratu zuen diskaren gaia da, izen berekoa.

Historia: mutiko bat, aita «azken» gerlan galdurik amarekin sakonki bizi da. Haurzarotik besteekilako diferentzia nabari du. Aita azkenean mito bihurtzen zaio. Eskolan mai-xuak erreprimitzen du poemak idazten zituelako.

Gazte denboran neska batekin eskontzen da, eta harek bakarrik abandonatzen du. Gainera ingurumeneko gauza guztiak apurtzeko krisiak heldu zaizkio, batzutan. «Hammer» mailuen alderdi fazizta sortzen du, bera bezalako gazte desbideratuak biltzeko. Gizartearen kulpak bere gain hartzen du, gorputza mutilatuz eta sadikoki sarraskituz. Eta horma, betiko horma ezin iraganezkoa; angustia sus-tatzen du: «badea norbait atzean?» oihuka, horma joka ari delarik...

Filman zehar atzematen dira gure mendeko gizon xoilaren arrangurak, eta gauzez ametsetan moldatzen diren fantasmak: heriotza, harrak parrastan, odola, bortitza. Bai eta ere mila eta mila urte hauetan aztertzen diren Odiparen gaiak, ama baitu erreferen-

tzi bakarra, betiko Itzul-tzearena eta Protagorasen mitoa, hau daiteke gero eta urrunago joatea, jainkoak, poderedunak eta egiak hurbiltzerako...

Heroearen itxura bortitzen gibelean gizartea, XXgarren mendeko gizarte zentsugabekoa: gerlak ditu hormak altxatzen, eta ondorioz gerlak baizik ez ditzazke hormak ezeztatu. Requisitoire gisa datorkigu filma hori: «we don't need no education, teachers leave the kids alone!» diolarik eskoletako heziketaren kontra. Era-kusten digu ez garela oraindik fazizmaren aterbeak; ez duke zoro batek totalitarisma zuzenduko, baizik eta gerlak hurbiletik hunki duenak: aita edo anaia galdurik... Mehatxu moduan nolabait ere.

Musika azkarra da, gogorra, zapaltzalea; eta filmak musikaren ritma segi-

tzen du, planak hautsiak dira segidarik gabe, dantza makabre horrek beldurra eta seguritate ezaren sendimendua eman arte. Nahiz filma ederra den, hunkigarria, azkena etortzean askatuak bezala senditzen gara. Gelditzen zaizkigu zine salatik kanporatzean kantuek askotan solmodiatu perpausak...

Bururatzeko erranen dut filmak eta musikak herabea sortzen dutela go-goetan, egungo munduaren hutsa erakusten baitigu, ez garelakoan gu izate bakoitzak «mundu» hortarik kanpo bizi, eta torturatzaileak, kulpableak gu-haur gertatzen ahal baitgara; ondorioz horma hortako harri bat gara...

«The wall» irekia da, eta horma gizonak aurki dezakeen edozein traba daiteke. Deprimagarri agertzen bada ere zoazte Alan Parkeren obraren ikustera. Eta zeronek juja...

Itxaro BORDA

existitzearen itxura

Koldo SAN JULIAN

Filmea: *Estoy en crisis*. Zuzendaria: Fernando Colomo. Gidoia: Andreu Martín eta Fernando Colomo. Musika: Jose Nieto. Interpretak: Jose Sacristan eta Cristina Marsillach.

Bernabe, publizitate agentzia batetako zuzendari kreatiboa, istorio honetako heroe absolutua da. Bere inguruan dituen pertsona guztiekiko erlazioek, dominazioak eta interesak kutsaturikoak dira. Evelia agentziako neska gaztea kreatiboa da, eta harekin oheratzen da esan ahal izateko ohean lekzioak ematen dizkiola. Lucia asmo ekologistak dituen modelo gazte gaztea da, eta hura konkistatzen saiatzen da egiaztatu ahal izateko kondizio onenetan dagoela eta desio duen neska lortzeko gauza dela. Bere emaztea Gloria eta bion alabak, ezagutuko ez balitu bezala erabiltzen ditu. Argi eta garbi gelditu behar bait du beregandik ekonomikoki independientek direla eta sumisioa zor diotela.

Benavides-en jokuari segida ematen dio, hura bait da agentzian boterea daukana. Azken honek galdegiten dionean ea nola moldatzen den neskatxa gazteekin ligatzeko, honela erantzuten dio sarkasmoz: «Berrogei urtetako gizon inkonpredituarena jokatzendut; nire lana ez zait gustatzen, emazteak ez nau konprenitzen, nire familiak itotzen nau. Krisian nago!... Ez du inoiz hutsegiten!»

OBRA ARINA

«Estoy en crisis!», Fernando Colomok egin duen filmerik azeleratuen da. Istorioa erritmo kreatiboz kontatuta dago (detailek galdu gabe) eta imajinak elkarren segidan doaz, nahiz eta eszenario aldaketa gutxi egon. Dударik gabe, obraren arintasunean eragin handia dauka pertsonaia nagusia mamitzen duen aktoreak: Jose Sacristan. Aipatutako artista horrek, bere filmeetan zehar, heldutasunera iritsi da eta lortu ditu aurpegian nahiz gorputzean bat bateko ñabardura ertistiko berri pilo bat. Era horretara, beste aktore batekin zinema espainiarraren pertsonaiatxo soil bat besterik izango ez zena, Jose Sacristanek sortzen duen paperare-

kin komentatzen ari garen filmearen benetako euskarria bilakatzen da.

GEZURRA ATERPEGISA

Ez dugu esango «Estoy en crisis!» «mezua» duen filmea denik, baina egia da gure gizartean oso onartua dagoen eredu baten ispilua dela: pertsonak ez dauka inongo benetako erlazorik besteekin eta justu kontrakoaren itxura gorde nahi du, baina bere munduarekin alderatuta zerbait desberdina aurkitzen duenean gaztelua hondatu egiten da. Bernaberen gauza guztiek hainbeste dira itxura kontua, ze hutsegiterik xumeenak amildegira bultzatzen bait du. Bernabe maitalerik gabe gelditzen da, emazterik gabe, lanik gabe eta de-

sio duen modeloarekin ezin du inola ere ligatu. Jose Sacristan bakarrik geratzen da, baina bakartasunaren laguntza gabe. Bernabe ez da konturatzen ez dela gauza berdina bakarrik egotea eta bakartasunean egotea. Existitzearen itxurarekin jarraitzen da Bernabe.

Fernando Colomoren Filmografia:

- 1975.- «En un país imaginario» (CM)
- 1976.- «Usted va a ser mamá» (CM)
- 1976.- «Pomporrutas imperiales» (CM)
- 1977.- «Tigres de papel» (LM)
- 1978.- «Qué hace una chica como tú en un sitio como éste» (LM)
- 1979.- «Koñensünatten» (Cuentos eróticos) en sketcha)
- 1980.- «La mano negra» (LM)
- 1982.- «Estoy en crisis!» (LM)

BEHEAN EBRO, GOIAN HARRI LANDUZKO HODEIA

San Vicente de la Sonsierratik (Errioxan) urru-
nean ikus dezaket Davali-
lloko gaztelua. Eguzkia
aurrez aurre dudalarik si-
lueta txiki bat igarri deza-
ket. San Vicentetik arte-
zean kilometro batzuetara
egon daiteke baina bion
artetik Ebok zeharkatzen
duenez hara joateko zubi
bakarretik pasa ahal da
buelta handi bat emanda.

Hartu ditut apunteak
hartzeko orriak, lapitza
makutoan, eta Ebro guru-
tzatzeko dagoen zubi ba-
karretik pasatu naiz Dava-
lillos bisitatzeko kuriosita-
tez eta gogoz. Ebro ertze-
tik abiatu naiz hibaia sa-
konean zihoalarik. Konta
ezinezko urteetan uraren
erosioak egindako sakona.

Mahastietatik eta garagar-
dietatik zehar dauden er-
tarteetatik igaro dut. Aldi-
kada batzuetan almen-
droekin topo egiten dut
bazterretan. Ebro ondoko
lur redentarioak lor arlo
altuagoak baino berdea-
goak, guriagoak nabari-
tzen dira.

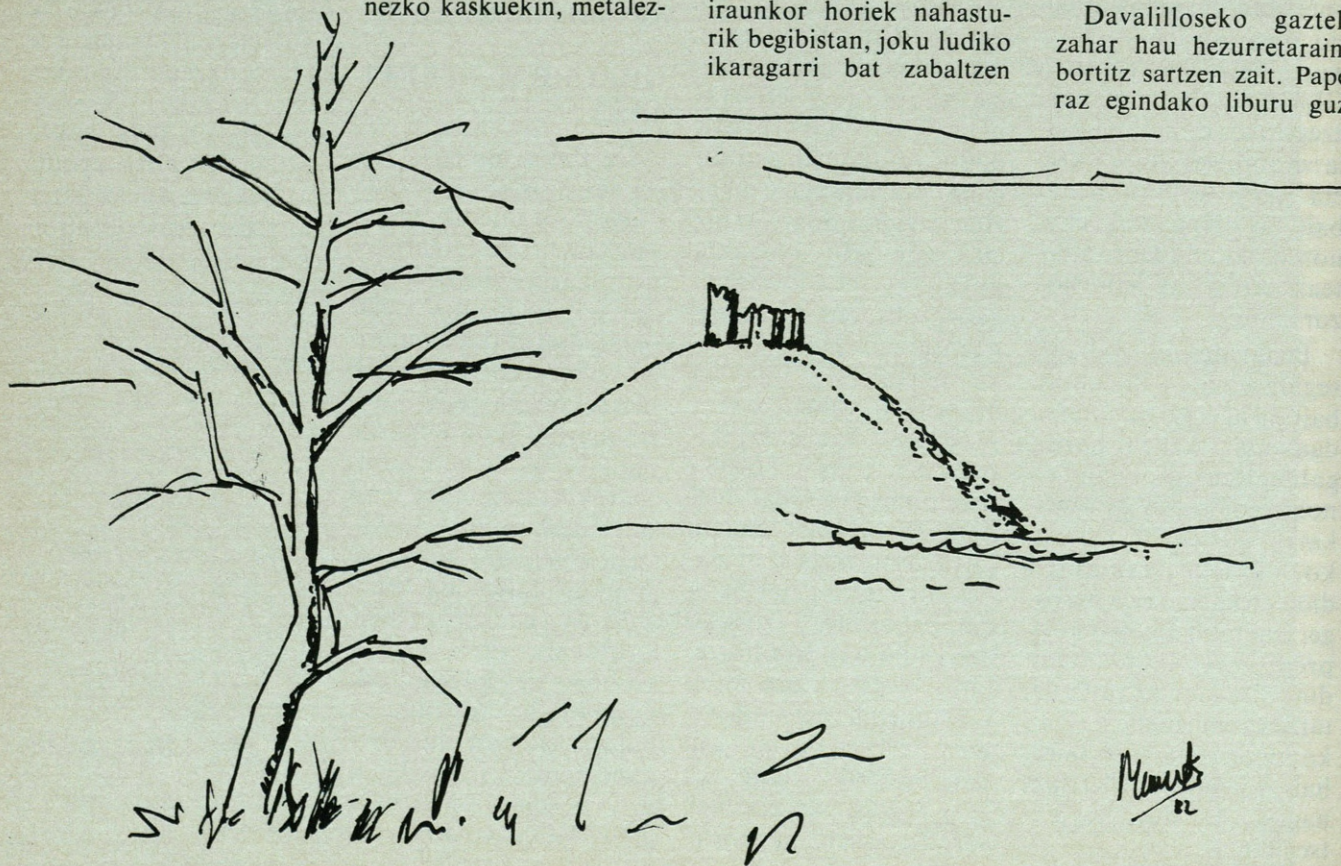
Gazteluaren ondora hel-
bu naizenean oso arraro
iruditu zait herririk ez ego-
tea gazteluaren inguruan.
Bakar bakarrik mendiska
barnean ermita bat aurkitu
dut. Gainean tontorrean
harro harro gaztelua goitik
behera lepo gainetik begi-
ratzen moduan. Gaztelu-
rantz igotzen noala une
batetan konturatu barik.
Erdi Aroko gerlariak os-
tonduta barruan, burdi-
nezko kaskuekin, metalez-

ko mallekin jantzita eta ez-
pata astun haiekin. Almen-
netan ostonduta etsaiaren
zain gau eta egun. Eta ni
atmosfera agresibo hartan
inguratuta, biluzik.

Gaztelu horren berri
ematera etorri natzaizue-
nean ez naiz planteatu, eta
ez da nire gogoa ere, ho-
nen datu historiko hotzak
idaztea. Arrazoia da he-
men bera aurrez aurre aur-
kituta liburu guztiak, datu
guztiak sobran ditudala.
Hemen bakardadean da-
kardan hunkipenak gauza
erudito guztiak gainditzen
ditu. Hemen iparraizearen
txistua entzuten dudalarik,
gotorleku honen presen-
tziak ileak arteztu egiten
dizkit. Denboraren erreali-
tate hilkor tristea, eta harri
iraunkor horiek nahastu-
rik begibistan, joku ludiko
ikaragarri bat zabaltzen

zait. Horrexegatik utziko
dut katalogapena historia-
dore burutsuentzat. Bu-
ruaz eta ez besteaz pentsa-
tzera ohituta gaude. Bu-
ruaz bakarrik pentsatzen
dugu gorputz osoaz pen-
tsatu beharrean. Lepo gai-
nean daukagun kalabaza
hori gorputz osoari lotuta
doa. Zer egingo luke koita-
duak gorputza barik? He-
gelek esan zigun moduan:
«Errealtasuna, benetako
errealtasuna irreal da.
Arrazoia irrealasunetan
eraikitzen da» (Unamuno-
ren «El sentimiento trágico
de la vida»tik aterata).
«Praktikotasun» gabeko
hari horretatik joko dut hi-
riko bizimoduan ugari
nazkatu arte erabiltzen
bait digu berba hori.

Davalilloseko gaztelu
zahar hau hezurretaraino
bortitz sartzen zait. Pape-
raz egindako liburu guz-

tiak sobratzen zaizkit honen aurrean eta izerdiz eta nekeaz egindako harrizko liburua zabaltzen zait. Apurka apurka haizeak eratzen duen hautsez egindako jakituriaren arnasa hartzen noa. Harrien ritoan parte hartzeko konbidatu naute Erdi Aroko gudetan hildakoen arima gizajoeak. Ezpataz egin zizkieten zauri ikaragarriak erakutsi didate. Zapaltzaileek markatutako destinoaren zauri hilkorrek betiko Errioxa honetan.

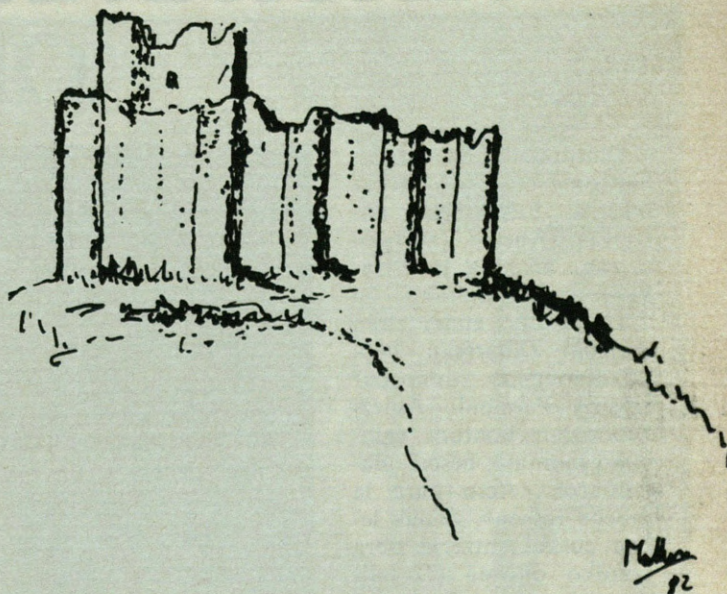
Tontorrera igotzearekin batera sarrera altu eta estu batekin ojibazko arkuarekin aurkitu naiz. Dena guztiz abandonatuta dago. Barruan ez dago ezer, dorre printzipala ezezik. Honen azpian gelatxo bat ojibazko bobeda eta arkuekin. Itxura denez kapilla bat zen. Bobedan zulo bat eginda dago eta harri landuak jauzita han hemenka. Gazteluko espazioa babes ten duen kanpoko hormak sendoak eta altuak dira eta inguru guztian borobilezko plantak dauzkaten dorreak erantsita dauzkate. Hauek defentsa eta gotorlekuari gogortasuna emateko funtzioa bazeukaten ere oso estetiko eta erakarkorra iruditzen zait osotasunean. Barruan esan dudanez ez dago ezer, goian zeru urdina ezik eta behean harri landu batzuk eguzkiaren argia antsia tzen. Davalilloseko gotorleku hau mendiska biluzi baten gainean dago. Ez dago landarerik eguzkiaz sikitutako belar miserable batzuk ez ezik. Harro harro eraikitua dago gure Errioxa maiteko lur zahar rak dominatzen. «Hemendik ikusten diren lur zabalak nireak dira» esaten digula dirudi.

Behean, trokan, sakonean, Ebro hibaia datorkigu ur hilezinak dakarkigularik bere baitan. Iparraldetik akabatugabeko mensaia dakar bere uretako muinetan. Eta Erdi Aroko giro honetan sartuta Jorge Manriqueren hitzak datoz-

kit gogora, haragira, inoiz baino gordinago nire bihotza zirikatuz. Barne-muineraino sartzen zaizkit haren berba garratzak, haren koplak latzak. Aspaldiko gizon izerditsu haien arnas kiratsua haizearen txistu hotzean datorrela barruntatzen dut. Hotzikarak gorputz osoan sentitzen ditut. Gizon haien oinazean hazitako haragia sasitza bihurturik ezkurtatu dezaket, makina bat izerdi eta karrasi botatatako haragia. Eta haien arnasa horma zahar hauek astintzen duen haizea bihurturik. Eta gizaki haien odola Errioxako mahastiek ematen duten ardoa bihurtuta. Odol saborea daukan ardo gorri hori. Eta morroi haien hezurak bidezidoretan zapatak lohitzen digun hautsa bihurturik.

Baina ekin eta ekin nago haiek eta haiek. Baina nortzuk dira haiek? Nortzuei buruz nago berbetan. Non dauden haiek? Hemen dariola dauden horma batzuk odola eta izerdiaren usainaz bakarrik ikusten bait ditut. Hemen bakardadean. Eta ixilean haizearen txistu zorrotza bakarrik entzuten. Han behean azkengabeko ura bakarrik barruntatzen. Handik bele beltz bakarti batek zarata kaskarra kantatzen. Gaztelu honetako harri bakoitzean, belar sikuetan, hormetako bitartetik irtendako sasietan, Errioxako lur zahar honetan irakur dezaket Manriquek negarranpulaz begitartean idatzi zituen koplak jakintsuak. Hor Ebro Errioxa maitatuaren lur zaharra zeharkatzean gogora dakart bere irudiaz gau eta egun, bizitzako segundu guztietan Erdi Aroko gizon haren idatzi jakintsua, gordina, latza, garratza.

Horrexegatik zertarako gura dugu jakin gaztelu hau eraiki erazi zuen jauntxoaren izena? Edozein linajetik zetorren? Nor zen jakin barik, jakin badakit haren boterea, haren gogorkeria, haren indarra as-

paldian Ebrok eraman zituen Itsaso Geldira. Alperrikakoak dira estudio historiko guztiak. Davalilloseko gotorlekua eraikitzea agindu zuen jauntxoak egin zuen berea. Egun batean lurak kontuan eskatu zizkion, itsasoak hibaia-ri eskatzen dion bezala. Non gelditzen dira gizon agindu haiek, menperatu haiek. Beren izerdiaz eraiki zituzten gazteluak eta odolaz irabazi zituzten guda. Haien izenak inoiz ez dira aipatu. Haien izenak inoiz ez dira agertzen liburuetan, historia goragarri bat egiten dute liburu faltu horietan. Haien izenak ez baina oinazeak, sufri-menduak tontor lehortu honetan susmatu ditzaket. Haien izenak ez baina haragiaren mina sentitu dezaket gaztelu honetako harri langu bakoitzean.

Baina ez duzue zertan ikaratu beharrik. Itsasora doaz erreka traketsak na-

hiz hibai harroputzak betiko hiltzera. Betiko hiltzera.

Handiak zein txikiak haragi ezkorraz ordaindu zioten lurrari. Eta ordaindu zuten lur lehor, makal horretatik mahatsondo bihurriak sortarazteko. Eta mahatsondo horiek mahats mordo urtsuak emateko. Eta mahats mordo horiek exprimitzeko, ardo gorri garratza emanaz. Horien odol gorria ardotu zen berriro. Asetu dezagun egarri ezkorra Errioxako ardo minberaz. Bizi gurea, bizigura malkotsua alferrik asetu dadin. Bizitzeko gose eta egarria alferrik betetzeko, gure bihotzeko Errioxa zaharreko edozein bodega ahaztuan eta tristetean.

—Hartu egizue eta edan hau nire gorputzeko ardoa da eta, zuentzat emango dena—.

MALLUKIKOA

—Pedro I. de Barrutia dela medio—

INTXIXUK DAKARKIGU BERRI ONA

Ohitura da Donostian Santomasetan antzerkia ikustea. Euskarazko antzerkia. Aurten (aurreko urtean, kronika hau irakurtzen duzunerako) bi antzerki saio eman ziren Antzoki Zaharrean: bata «Txotxongilo» donostiar taldeak Fernando Amezketarraren kontura egindako montaia; bestea, Barrutiaren «Acto para la Noche Buena», zeinak lehen euskal antzerki obra izateko ohorea (?) bait duen (eta kasualitatearen eraginpean egilea jaio eta hirurehun urte eta bost hilabetetara bermontatua izan dena). Kondaira bi-deetatik erten gabe, oraingoan obra «historiko» bat eskeini zigun «Intxixu» taldeak. Bainan, edonork dakien legez, denbora ez da debalde pasatzen.

Arestiri eskerrak eman behar

Eta lan historiko honen aurrean, ze hobe historia piska bat egitea baino? (Nahiz Arestiri historia bate ez gustatu, Barka gaitzala). Aresti malditoak «berreskuratu» zuen Barrutia, berak zuen defenditu eta loratu: «Barrutia, zorionez, paper hautsezta-tuetako agoniatik irten da. Lehenez, Abeletzek «euskaratu» zuen (ezen Barrutiak erabili zuen hizkuntzak, eneak bezala, euskararen izenik ez baitu merezi), eta bere pezetatxoak irabazi zituen. Gero, nik es-

«Intxixu» taldearen azken lanaren zuzendaria: Karlos Pa nera

plikatu nituen Barrutiaren balore literarioak, eta palo ederrak errezibitu nituen atzekaldean». Hala zioen, orain hamaika urte Anaitasunako 226. zenbakian Gabriel Arestik. Eta Barrutia ere malditoa izan zen.

«Orixe»k eta Don Julio

de Urquijok egindako estudioetan ez da aipatu ere egiten. Juan Carlos de Guerrak Barrutiaren eskuizkribua kopia eta Azkueri bidali zion. Don Resurreccione inprentara bidali zuen kopia, «Lapize-roz gauza batzu gehituaz» eta berak ipini omen zion

«Gabonetako Ikuskizuna» izenburua.

Guerra jaunaren eskuizkribua hartu eta 1960. urtean «Euskara» aldizkarian argitaratuarazi zuen Arestik. Gaur edonork eskura dezake, Gipuzkoako Foru Diputazioak eta Eus-

kaltzaindiak facsimil gisa-ko argitalpena egin bait dute. Ez legoke batere gaizki 1959. urtean «Gabetako Ikuskizuna» honi buruz Arestik Euskaltzaindian botatako hitzaldia ere argitaratu izan balute...

«Intxixu» taldearen bertsioa

«Intxixu» taldeak txetxoaren gainean egin dituen aldaketa zehatzak ez dakizkigu. Bainan, arazoa beraien hitzekin argitzen da: «Beraz, INTXIXU taldeak gaur aurkeztzen dizue-na ez da errepikatu lan soil bat, obra esatea: ikerketa lan bat da». Aukera asko dago txeto baten aurrean, eta «Intxixu»rena beste bat da. Halere, halako obra baten aurrean egon ondoren «Intxixu»ren partetik informazio gehiago jasotzeko gogotan gelditu ginen, hain zuzen ikerketa lan bat izan delako.

Bainan dagoeneko gehiegi nazkatu dugu Aresti eta utz ditzagun historiak. Goazen futuroaren garaira, gaur egunera. «Intxixu» talde zaharra eta berria da eraberean. Tradizio pisutsua darama ohiartzuar taldeak, baina bestalde jende asko igaro da bertatik. Halere erreleborik nabarmenena zuzendaritzarena izan da, eta hau obra honekin gertatu da. Carlos Panera, «Maskarada» taldeko partaidea, dugu lan honen zuzendari Eujenio Arozena ordezkatzuz. Bestalde, orainarte «Intxixu»k txetuak sortu egin ditu, gaiaren inguruan sortu du; honetan txetu idatzi batekin enfrentatu da. Eta azken montaiatik («Iparragirre») hona aldatu ez den datu bat: Obra hau ere «enkarguz» montatu du «Intxixu»k. Urteurrenetik urteurrenenera saltoka dabilkigu.

«Intxixu»ren baitan berrikuntza asko nabari da. Behingoz argi-fokoak efektiboki erabili dituzte:

FITXA TEKNIKOA

1982ko Abenduak 21, Donostiako Antzoki Zaharrean. «GABONETAKO IKUSKIZUNA»; egilea: Pedro Ignacio de BARRUTIA (1682-1759); zuzendaria: Carlos Panera; antzezleriak: Iñaki Makuso, Joxe M.ª Carrere, Izaskun Amotxategi, Marian Arruti, Xabier Ubilos, Josu Makuso, Josune Mujika; eszenografia eta jantziak: Begona Muñoz; musika: Bixen Beltrán; koreografia: Jose-txo Fuentes. INTXIXU TALDEA

giroak lortzeko, launak ezberdintzeko. Eszenarioa bitan banatua ageri da ia obra guztian zehar: atzean Birjina eta San José (sic) eta aurrean herriko jendea. Itzalekin jokatzeko du taldeak eta ez da gertatzen txetu «orijinaleko» elkarriketak aditzera ematen duen kontaktu zuzena bi zatien artean. Esposo sakaratuak aurrera igarotzen direnean ere maskaratuak datoz.

Mugimenduarekin jokatu dute bertsio hau egiterakoan eta honek jauzi handia markatzen du aurreko obrarekin. Eszenarioa bizirik eta beterik dago. Ho-

rretarako panel mugikorak erabiltzen dira, maskarak, buruhandi eta erraldoiak. Agian, mugimendu guzti horrekin txetuak ihes piskat egin die. Musika (egokia oso) ozenegi zegoen zenbait alditan eta bertso zail bezain ederrak ez ziren ulertzen. Iñaki Makusok (Grazioso) karakterizatzean lana egin duela nabaria da eta, beste guztiak bezala, zailtasun berezirik eskeintzen ez duten papera ondo jokatu bazuen ere, ahotsarekin arazoak agertu zituen. Orokorki maila egoki bat eman du «Intxixu»k obra honetan. Ahaztu gabe, Euskal Herrian, euskaraz

eta talde amateur batek eskeinitako obra bat izan dela.

Antzezlanaren azkenerako galdu egiten da, bukaerari borobiltasuna falta zaio, hau diot bukatu dela enteratzen ez naizen guztietan. Zuzendaritzak lana kunplitu du. Eta guzti honen atzetik zera asma daiteke, «Intxixu» talde gaztea hobeto eta erosoago ibiliko litzatekeela gaurkotan gehiagoko antzezlari bat montatzen saiatzean. Indarrik eta garrantzi badute. Bainan, noski, hori aukera bat da. Beste askoren artean.

ANTZAK

ARRAULTZE DELIKATUAK

Ba omen doa amona xahar bat autobusean, aldameneko aulkian pake-tetxoa daukalarik. Autobusa bete-be-te dago, eta paketetxoaz ohartu ez den gizon bat ia gainean eseritzen da:

— Kontuz arraultzekin, gizon! Ez al duzu paketea ikusi hala?

— Barkatu, barkatu, baina despis-tatu xamarra naiz eta...

Gizonak orduan atzekaldera jo-tzen du. Baina hurrengo geltokian beste gizon batekin berdina gertatzen da.

— Kontuz arraultzekin gizon, kon-tuz!

— Barkatu, barkatu, ez bait dut pa-ketea ikusi...

Horrela, beste bizpahiru aldiz kasu berdina gertatuta gero, amonaren atzekaldean dagoenak esaten dio:

— Eta zergaitik ez duzu arraultze paketea zuk hartzen?

— Ez dira arraultzeak, jostorratzak dira.

ABIOIKO GUTUNA

Egunero bezala postaria gutunak etxez-etxe banatzen ari da. Iristen da herriko etxe aberatsenetako batetara eta:

—Egun on jauna! Abioiez ekarritako gutun bat zuretzat.

—Ez ezazula gezurrik esan, ikusi zaitut eta bizikletaz etortzen.

ZER DA BANDERA?

Iritsi dira bi lehengusu soldaduska-ra eta lehenengo momentutik hara non hasten zaien kapitaina galdezka; zer da aberria, zer da ejerzitoa, zer da soldaduska, e.a., e.a. Iristen da bi le-hengusu hoietatik lehenengoarenga-na:

—Aizu, Rafael Gomez! Zer da hau? —piper potoa erakutsiz—.

—Hori, kapitain jauna?, hori trapu bat da!

—Baina, nola trapu bat? Aste bate-tarako arrestatuta.

—Eta hi, Juan Gomez! Ea ondo erantzuten duan, hire lehengusuaren zigor berbera jaso nahi ez baduk.

—Hori kapitain jauna, nere aberria da, nere ama.

—Oso ondo. Eta ea orain ondo erantzuten duan, Rafael!

—Bai, kapitain jauna, hori nire ize-ba da.

AMERIKANADA BAT

Piskat fijatu bazarete, ohartu zine-ten udan, leku guztiak yankiz betetzen direla eta hor zehar harro-harro ibil-tzen direla, beren nazioaren handitasu-nak goraipatuz. Hoietako koadrila bat inguratu zen Euskal Herrira, eta buel-ta batzu ematen ari zirelarik:

—Guk, amerikarrok, hau bezalako

etxeak, milaka, eta gainera, handia-goak eta politagoak.

—Ez naiz harritzen —erantzuten dio gidariak— hau Santa Ageda eroetxea duk eta.

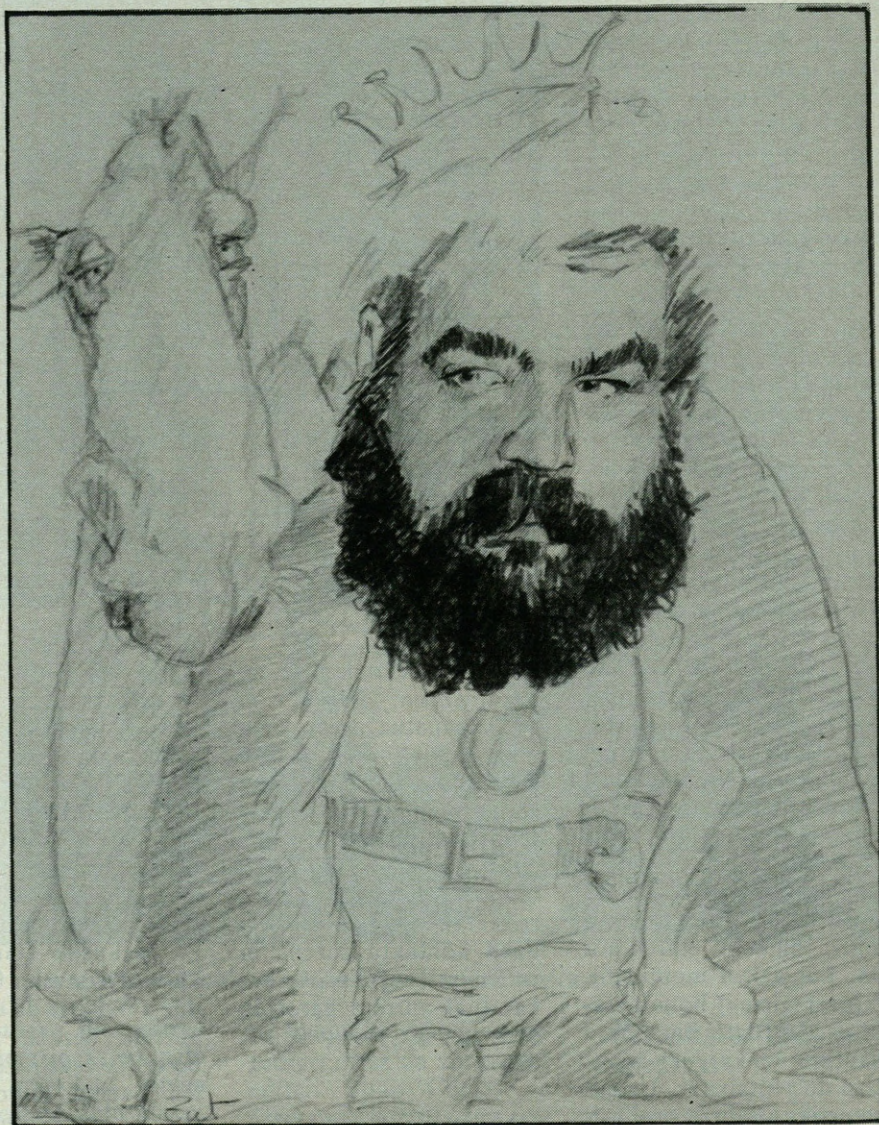
UME AZKARRA

Sarritan entzun ohi dugu oraingo uneak garai batekoak baino azkarra-goak direla. Horietako bat izan behar zuen behintzat gure Edurne txikiak.

—Aita, emaidazu duro bat.

—Duro bat? Duro bat? Baina kon-turatzen al zara zer ari zaren eska-tzen? Edurne pentsakor jartzen da eta horrela erantzuten dio:

—Arrazoi duzu aita, emaikidazu hamar.

HARITZ ZAHARRARI, KOPLA ZAHARRAK

Jose R. BILBAO

Egun da Santi Mamina
eta zelakoa mina
negarrez dakart neugaz batera
Hondartzapeko Lamina.

Nahiz ta bidea leuna
samintasunak ehuna
Gernikaraino goaz kentzera
Arbolan dagoen geuna.

Atharratze zein Ermua
Haritzaren infernua
ureztatzeko bait darabilte
arerioen gernua.

Bere ondokoak azkur
txerrien buztanak kizkur
zuhaitz zaharrak ez du ematen
denentzako beste uzkur.

Seme batzu kemen gabe
eta besteak herabe
dagozen arte aizkol arrotzek
ia zozpalduta dabe.

Ez dakigu zer den enda
baina geurea defenda
gogoan eukiz Arrigorriagan
izan genuen gurenda.

Ahal neurrian zuhurki
geziak agudo jaurti
apartatuaz enbarazoan
dagoen hainbat adurti.

Ezin izuturik sitsa
doakigu asti hitsa
haatik ez da inoiz lehortu
lanetik darigun bitsa.

Etsaiantzat burduntzia
eta guretzat untzia
Izaroraino eroateko
Gernikako jarauntsia.

Edota osteratzean
inausketaren antzean
adaskak kendu egon ez dadin
orain dagoen trantzean.

Ezkur sendoenak erein
erabiliz zazpi betsein
armiarma ta txerriengandik
behar bait diegu jarein.

Lehen zazpi orain hiru
zenbat erroi eta miru
hau konpontzeko eraiki behar
azkar, jostorratz ta firu.

Izerdiz eta odolez
seingintza beti dolorez
baina betekoa da azkenean
kukularagino lorez.

EKOLOGISTA BERRIAK

DIMILINAREN ALDE DAUDEN GOROSTIZALEAK

Diputazioaren eta Gobernuaren aurrean-eta badute zaharrek halako aprentsio bat, asko ikusi eta sufrituaren eskarmentuak ematen dien joera fiakaitz bat. Baserri girokoek behinik behin. «Alperra pranko Diputaziya». «Piyatu ari eta konponduko aute». A, amigo! Alegia, amak emanda aurpegian ditugun bi begi hauek eta baita beste pare bat gehiago ere ondo zabaldurik ibili arren, gutxiegi liratekeela hala ere noizean behin kozkorrekoren bat hartu gabe bizitzeko.

Ez gara hasiko orain denetan gurasoei arrazoin ematen. Guztia sinisten diegunik ere ez al zaie bururatuko. Baina asko ikusiak zer-baitetarako balio behar duela ezin ukatuko diegu. 36ko kalbarioa ezagutu zutenek, esate baterako, «Gerra» hitzari neurri berezi bat ematen diote: probatzeak erakusten duen neurria. Txaketeroei usaina hartzen, halaber, habildade fina badute horietako askok. Hiru txikiko botilaren aurrean «ikusi al dezue orain Diputaziya goostiya moztutzian kontrako paperak partitzen? Oain aixkoa kerrenak piñu adarrez ein bierko ttuk, Praxku» algaraz botatzen entzuten duzunean, konparazio batera.

Gezurtia, izan ere, errena baino azkarrago erortzen dela askotan suertatzen bait da egia. Beno, hori ere ziurrena gero eta gutxiago. Ze, bizi garen zoramen honetan eta komunikabideetako nagusiek gezurra pipak baino errezago saltzen hartu duten trebetasunarekin, kapaz da Diario Vasco goiz batean Hernaniarrak Bilbotar direla konbentzitzeko. Lanak izango lituzke alkate gizarajoak.

Ta hala ere izanen da burgestti-ki esnobistarik, zientoka seguru, «Urrats garrantzitsu bat da Diputazioaren aldetik, ezpairik gabe motzegia bada ere» botatzen hasiko zaizunik, zigarroarekin imintzio dotoreak eginaz. Zer egingo diogu ba! Benetako ekologizaleek jakingo ote dute izadi maitale fina beste hainbeste sasi-ekologista eta dibertsio polit eta «alturazko» baten bila dabilen beste hainbat bonvivant aspertutik.

Gorostiaren aldeko publizitatea egiten Gipuzkoako Diputazioa. («Zuen errebigita ortan ez al dezue atera bier?»). Ez da sinistekoa. Hain marketing truko merkea. «Dimilin» famatu horren arazoa aidean dabilen aldi berean gainera. Lemoiz aipatu ere ez egi-tea berriz hobe. Azkenean Iberdueroren eta Petronorren publizitate taktika berak. «E, hi, gure ibaiak kirats hutsa direla!» «Mantzanas traigo. Salba dezagun gorostia».

Zaharrei ligatzeko formulak galdetzea ez da oso errentagarria izango behar bada (nork jakin!).

Ingurugiroaren izorratzeaz, ordea, bukaezin hala kontu esango dizute. «Dena berdetzen sumatzen uan len udaberrin, ta gero udazkenian orbelak eroitzen da... Oain dana berdiña dek motell. Uda ta negu, dana beltz piñu zerri orrekin» Andatza itsusiari begira Goikoerrotako gure izebak. Ta besteak benga Dimilin. Zimaurrak beti usaina bait dakar berekin (ez, zera, piñu monokultiboa sartu ta harraren orde z mizpirak zabaltzea esperoko zenuten), ea orain gainetik antxoburu ustela bota eta joaten zaion. Seguru baietz!

Ikusten duzu autopista, ikusten gure ibaiak, ikusten duzu Bilboalde marroi-marroi Anbototik begiratuta, sagastirik ez duzu ikusiko ez dago-ta, ikusten hainbeste pista aluzinagarri, itsasoa hainako pinudiak,... hi, ze putas ari haiz, abioi alu hori zerrikeria hau botaka? Uraren izenean zer ematen dizuten ere ez dakizu jadanik. Zeren dimilin hori belarretara, barazkietara, eta erreketara ere joango da, ala?

Baietz, oso anuntzio kurioxa egin dutela. Eder gorostia mendian, ederrago etxean.

Ibiliko dute martingalaren bat orain ere. Haur batzuk gara-eta gero eta gehiago. Begira hor goian kanario polita, begira txiotxio-txio... hoooola, moñoño, horreeela, jan eta amatxok ez dio medikuari txista-txista egitera etortzeko esango.

Ai gorostia, ederra daukanak adixkide horiekin. Ez haute ebakiko: Diputazioaren piñudiak jango hau.

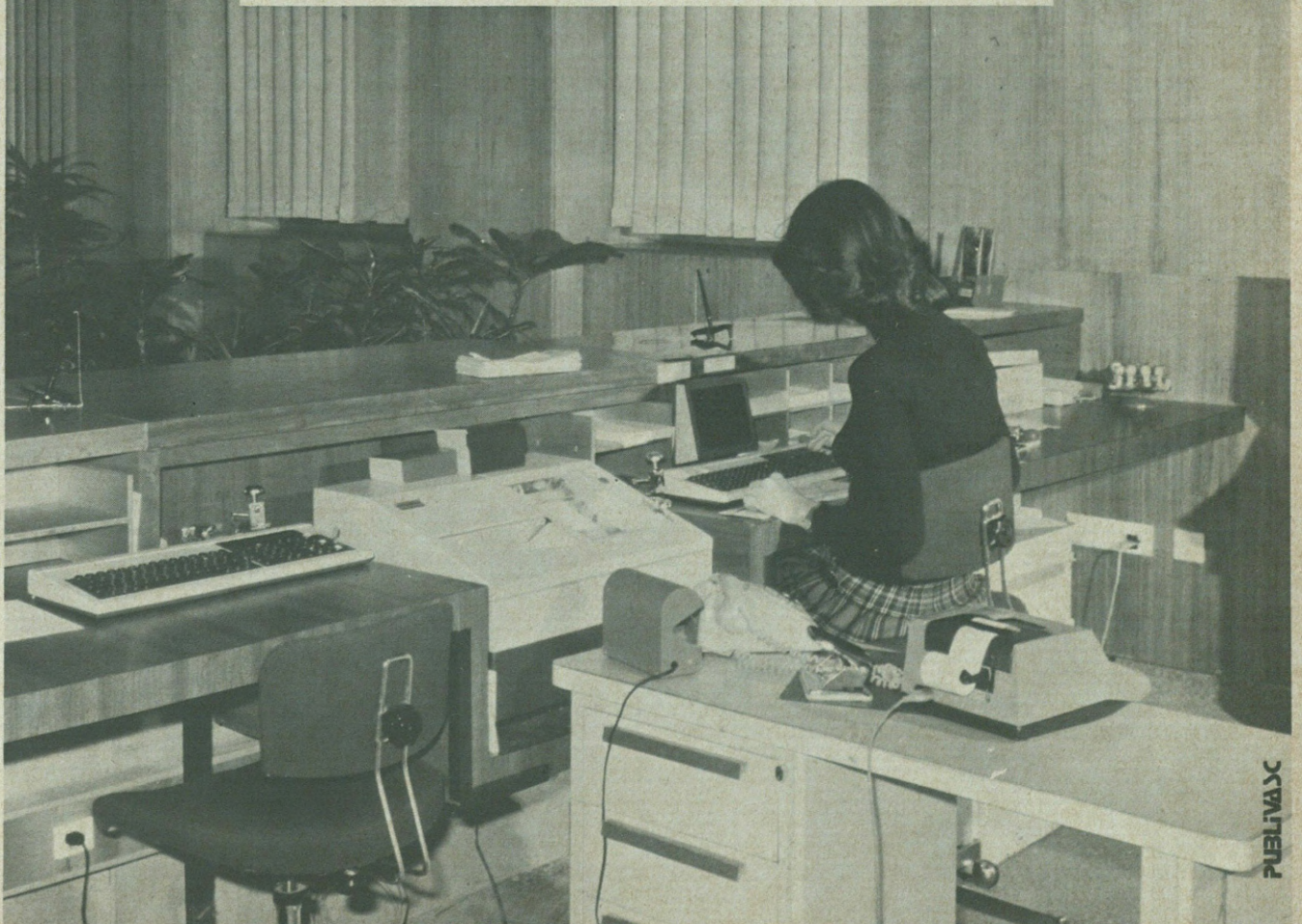
Pello ZUBIRIA

GIPUZKOAREN SERBITZURAKO

Gipuzkoar guzien serbitzurako dagoen Donosti Aurrezki Kutxa, lanabes teknikurik aurreratuenaz eta bere langileen egokitasunaz, nola profesioz ala gizatasunez, baliatzen da. Guztien aurreztearekin Gipuzkoarentzat etorkizun hobe bat eraikitzeko asmoz.

Caja de Ahorros Municipal
Donosti-Aurrezki-Kutxa

30 segunduren buruan zeure eragiketak eginik daude.

"Tarjeta 24 CAP" txartelaz
gure Kutxazain Automatikoak
erabiliaz dirua atera, dirua sar,
taloj edo txeke, zure
kontuaren laburpena
eska, talonari berri
bat eska eta hori
dena
herrenkan
jarrita itxoin
beharririk gabe,

denbora asko aurreztuz.
30 segunduz behetik, eta batere
konplikaziorik gabe, Gure
Kutxazain Automatikoak
egunaren 24 ordutan
zerbitzeko

baitauzkazu, nola
funtzionatzen
duen pausoz
pauso azaltzen
dizute.

Kutxazain Automatikoa

CAJA DE AHORROS PROVINCIAL DE GUIPUZCOA
GIPUZKOAKO AURREZKI KUTXA PROBINTZIALA